

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2022

Tomáš Chrtěk

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

**Arci/biskupové za vlády Karla IV.
optikou vyprávěcích pramenů**

Bakalářská práce

Autor: Tomáš Chrtek
Studijní program: B 7105 Historické vědy
Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví
Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Dana Dvořáčková, Ph.D.

Hradec Králové, 2022

Zadání bakalářské práce

Autor: Tomáš Chrtěk
Studium: F19BP0224
Studijní program: B7105 Historické vědy
Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví
Název bakalářské práce: **Arci/biskupové za vlády Karla IV. optikou vyprávěcích pramenů**
Název bakalářské práce Arch/bishops during the reign of Charles IV. through the lens of narrative sources
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je představit osudy a role arcibiskupů v Čechách za vlády Karla IV. s důrazem na vliv a působení na panovníckém dvoře. Metodicky bude práce vedena ve dvou liniích. V první budou sumarizovány životopisy jednotlivých prelátů, ve druhé bude kladen důraz na spolupráci s panovníkem, a to v postavení rádčů či diplomacie v jeho službách a podpory umění a vzdělanosti. Uvedené poznatky budou konfrontovány s obsahem narativních pramenů 14. století, předně kronik doby Karla IV. a životopisů jednotlivých osobností.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

KAREL IV., *Vlastní životopis*, in: Kroniky doby Karla IV., ed. Marie Bláhová, Praha 1987
František PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: Kroniky doby Karla IV., ed. Marie Bláhová, Praha 1987
Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika pražského kostela*, in: Kroniky doby Karla IV., ed. Marie Bláhová, Praha 1987
Přibík PULKAVA z RADENÍNA, *Kronika česká*, in: Kroniky doby Karla IV., ed. Marie Bláhová, Praha 1987
Jan MARIIGNOLA, *Kronika česká*, in: Kroniky doby Karla IV., ed. Marie Bláhová, Praha 1987
Jan NEPLACH, *Stručné sepsání kroniky římské a české*, in: Kroniky doby Karla IV., ed. Marie Bláhová, Praha 1987
Život císaře Karla IV., in: Fontes rerum Bohemicarum Tom. III, Praha 1882
Pohřební řeči nad Karlem IV., in: Fontes rerum Bohemicarum Tom. III, Praha 1882
Neplach, opat opavský, in: Fontes rerum Bohemicarum Tom. III, Praha 1882
Kronika Jana z Marignoly, in: Fontes rerum Bohemicarum Tom. III, Praha 1882
Zbraslavská kronika, in: Fontes rerum Bohemicarum Tom. IV, Praha 1884
Výpisy z kronik, in: Fontes rerum Bohemicarum Tom. IV, Praha 1884
Kronika Františka Pražského, in: Fontes rerum Bohemicarum Tom. IV, Praha 1884
Kronika Beneše z Weitmile, in: Fontes rerum Bohemicarum Tom. IV, Praha 1884
Kronika Pulkavova, in: Fontes rerum Bohemicarum Tom. V, Praha 1893
Život Arnošta, arcibiskupa pražského, in: Fontes rerum Bohemicarum Tom. I, Praha 1873

Literatura

BLÁHOVÁ, Marie (edd.), *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987
BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny země Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999
BOBKOVÁ, Lenka - BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny země Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 1999
BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016
DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana a kol., *Dvory a rezidence ve středověku I*, Praha 2006
DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana a kol., *Dvory a rezidence ve středověku II*, Praha 2008
DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana a kol., *Všední a sváteční život na středověkých dvorech*, Praha 2009
Jaroslav GOLL, *Cesta Arnošta z Pardubic na Litvu*, Český časopis historický 1, Praha 1895
HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic: arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2007
HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Biskup Jan IV. z Dražic (1301-1343)*, Praha 1991
HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské*, Praha 1972
HLEDÍKOVÁ, Zdeňka (edd.), *Život Arnošta z Pardubic podle Valentina Crautwalda*, Pardubice 1997
HLEDÍKOVÁ, Zdeňka a kol., *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005
HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Svět české středověké církve*, Praha 2010
HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Počátky avignonského papežství a české země*, Praha 2014
Josef KALOUSEK, *Kontroverzy při založení biskupství Pražského*, Český časopis historický 1, Praha 1895
KAVKA, František - FOLVARSKÁ-ROSEOVÁ, Klára, *Život na dvoře Karla IV.*, Praha 1993
PAVEL, Jakub (ed.), *Vita Caroli: Vlastní životopis*, Praha 1970
RADA, Ivan a kol., *Dějiny země Koruny české I*, Praha-Litomyšl 1995
ŠMAHEL, František - NODL, Martin (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002
Kdo byl prvním biskupem Litomyšlským?, Český časopis historický 1, Praha 1895

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Dana Dvořáčková, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Zdeněk Beran, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 22.1.2020

Prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně s využitím pramenných edic a odborné literatury, které jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury. Současně byly využity edice zpřístupněné pomocí databáze Sources Online CMS <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php>.

V Hradci Králové, dne

.....

Anotace

CHRTEK, Tomáš, *Arci/biskupové za vlády Karla IV. optikou vyprávěcích pramenů*, Hradec Králové: Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové 2022, s. 66, Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá životy a činnostmi arcibiskupů a biskupů v kontextu vlády Karla IV. v českých zemích, a to v chronologickém pořadí (narození, vzdělání, činnost a smrt). Důvodem tohoto zaměření se stala snaha získat přehled o životě tehdejších církevních hodnostářů a jejich kariérním růstu v kontextu dvorského prostředí. Práce byla zpracována na základě zkoumání narativních pramenů, které vnesly klíčový podíl do utváření paměti o životě těchto vzdělaných mužů. Práce vychází zejména z analýzy dobových kronik za vlády Karla IV. a životopisů některých arcibiskupů, jež se dochovaly, včetně zpracování odborné literatury ke sledovanému období i tématu.

Klíčová slova: Karel IV., arcibiskupové, kroniky

Annotation

CHRTEK, Tomáš, *Arch/bishops during the reign of Charles IV. through the lens of narrative sources*, Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové 2021, 66 pp., Bachelor Thesis.

The bachelor thesis deals with the lives and activities of archbishops and bishops of in the context of the reign of Charles IV. in the Czech lands in chronological order (birth, education, activity and death. The reason for this focus was the effort to gain an overview of the life of the then church dignitaries and their career growth in the context of the court environment. This thesis was based on an examination of narrative sources, which brought a key role in shaping the memory of the lives of these educated men. The thesis is based on the analysis of period chronicles during the reign of Charles IV., and biographies of some archbishops, which have been preserved, including incorporation of professional literature for monitored period and topic.

Keywords: Charles IV., archbishops, chronicles

Poděkování

Současně bych rád na tomto místě poděkoval za metodické vedení a četné rady své školitelce Doc. PhDr. Daně Dvořáčkové, Ph.D., konkrétně za její odborné rady a konzultace, které mi byly velkým přínosem při vypracování této práce.

OBSAH

1.	Úvod a metodika	9
2.	České země za vlády Karla IV.	11
3.	Biogramy arci/biskupů z doby Karla IV.....	15
4.	Arci/biskupové a církevní správa.....	27
5.	Role církevních hodnostářů na dvoře Karla IV. a vyprávěcí prameny	34
6.	Církevní hodnostáři a mecenát	48
7.	Závěr.....	55
8.	Seznam pramenů a literatury.....	57
8.1	Prameny.....	57
8.2.	Literatura.....	58
9.	Obrazová příloha.....	62
9.1.	Seznam vyobrazení.....	65

1. ÚVOD A METODIKA

Hlavní cíl bakalářské práce spočívá ve zpracování maximálního množství informací o životě předních arcibiskupů, působících za vlády Karla IV., a jejich významu v tehdejší církevní správě a mecenátu, a to na základě svědectví narativních pramenů (soudobých kronik a životopisů). Tyto zdroje byly vybrány jako klíčové s ohledem na to, že se staly stěžejními texty pro utváření kolektivní paměti o církevních osobnostech Karlovy doby.

Výchozím prostupem se pro takto zvolené téma stalo na prvním místě sestavení biogramů všech sledovaných prelátů v okolí dvora Karla IV. Biogramy sestávají z maximálních informací o každém z nich, a to od narození přes jejich vzdělání a činnost v církevních úřadech až k jejich úmrtí. Třetí kapitola přináší přehled činnosti sledovaných osob v rámci církevní správy v Českém království, resp. za působení každého z popisovaných arcibiskupů, přičemž je současně nastíněn také přehled znalostí o stavu tehdejší církve na našem území. Hlavní díl bakalářské práce je obsažen ve 4. kapitole, kde jsou analyzovány jednotlivé narativní prameny ve vztahu k církevním postavám – arcibiskupům v okolí dvora Karla IV. Těmito prameny se rozumí především soubor kronik 14. století počínaje Zbraslavskou a tzv. Dalimilovou kronikou, dále *Kronikami doby Karlovy*, životopisy o Arnoštovi z Pardubic a vlastní životopis Karla IV.¹ Nedílnou součástí bakalářské práce se stal rovněž přehled mecenátu a donací sledovaných církevních hodnostářů. Důraz byl kladen zvláště na přehled všech nejvýznamnějších založení u každého církevního hodnostáře; především zakládání klášterů či podpory četných uměleckých děl a knihoven. Analytická práce s prameny byla následně komparativně zhodnocena s poznatky odborné literatury v rámci

¹ Srov. *Život císaře Karla IV.*, in: FRB III, Praha 1882; *Neplach, opat opavský*, in: FRB III, Praha 1882; *Kronika Jana z Marignoly*, in: FRB III, Praha 1882; *Zbraslavská kronika*, in: FRB IV, Praha 1884; *Kronika Františka Pražského*, in: FRB IV, Praha 1884; *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884; *Kronika Pulkavova*, in: FRB V, Praha 1893; *Život Arnošta, arcibiskupa pražského*, in: FRB I, Praha 1873; František PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987; Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987; české překlady: KAREL IV., *Vlastní životopis*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987; František PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987; Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987; Přibík PULKAVA z RADENÍNA, *Kronika česká*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987; Jan MARIGNOLA, *Kronika česká*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987; Jan NEPLACH, *Stručné sepsání kroniky římské a české*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987

jednotlivých kapitol a závěru bakalářské práce.² Přehled použitých pramenů a odborné literatury je součástí této práce. Jednotlivé kapitoly jsou také opatřeny důsledným poznámkovým aparátem a plnými citacemi v souladu s citačními pravidly podle norem Českého časopisu historického.³

Otázky pro úvod této bakalářské práce byly stanoveny následovně: Jaký byl život předních církevních hodnostářů doby Karla IV. podle vyprávěcích pramenů, a jak dalece jsou tyto informace relevantní nebo zavádějící? Jak vypadala pod jejich vlivem tehdejší církevní správa v Českém království za vlády Karla IV., a to na základě znalostí dosavadních výzkumů a odborné literatury? Jsou narativní prameny tehdejší doby dostatečné pro zachycení činů a života církevních hodnostářů v popisované době? Co říkají narativní prameny k podílu klíčových církevních hodnostářů na církevním či každodenním životě ve sledované době? Jak je možné získané poznatky využít v rámci studovaného oboru *Prezentace a ochrana kulturního dědictví*?

² Mezi klíčové publikace byly zařazeny zejména: HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Arnošt z Pardubic – arcibiskup, zakladatel a rádce, Praha 2007; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Biskup Jan IV. z Dražic (1301-1343)*, Praha 1991; Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Pronikání kuriálního centralismu do českých zemí*, in: Český časopis historický 88, Praha 1990; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské. Ze správních dějin pražské arcidiecéze*, Praha 1971, Hledíková, Zdeňka, *Církevní politika Karla IV.* In: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012; PAPAJÍK, David – SOMER, Tomáš, *Albert ze Šternberka. Arcibiskup, zakladatel, mecenáš a diplomat doby Karla IV.*, Praha 2021

³ Odkaz na použité citační normy: <https://www.hiu.cas.cz/periodika/cesky-casopis-historicky>

2. ČESKÉ ZEMĚ ZA VLÁDY KARLA IV.

České země za vlády Karla IV. a ve 14. století se označují pojmem *Koruna království českého*.⁴ Označení Koruna království českého představovalo nadčasovou instituci, jejíž označení poprvé použil Jan Lucemburský roku 1329, ovšem skutečně v život vstoupilo až za vlády Karla IV.⁵ Počátek existence České koruny lze pokládat dle listiny ze 7. dubna 1348 pro Moravu, Slezsko a Horní Lužici, ve které Karel IV. začleňoval Slezsko, město Vratislav a další državy do trvalého svazku s českými zeměmi.⁶ K českým zemím patřilo rovněž Lucembursko, Braniborsko, Horní Falc, Chebsko, Morava a obě Lužice. Správa České koruny spočívala předně ve vybírání poplatků za určitý majetek, tedy ve vybírání berně, městských dávek a odvodů z poddanských usedlostí.⁷

Správa zemí Koruny české sestávala z činnosti panovníka, a z činnosti dvorských a zemských úřadů, kde jako panovníkova klíčová instituce fungovala například královská kancelář. Za Karlovy vlády sehrál mimořádnou úlohu kancléř Jan ze Středy, který Karla IV. doprovázel na mnoha cestách.⁸ Jan ze Středy působil v Karlově jednotné dvorské kanceláři dlouhou dobu a stal se také litomyšlským biskupem.⁹ Zvláštní místo zaujímal také nejvyšší mistr komory, jímž byl opakovaně Karlův rádce Zbyněk Zajíc z Házmburka.¹⁰ V 50. letech 14. století byl pro mincovní správu vytvořen samostatný úřad mincmistra, který zastávaly od svého počátku patricijské rody Velfoviců a Rotlevů. Roku 1337 také vznikl dvorský soud s přispěním královny Karly, v jejímž čele stál dvorský sudí, a jehož hlavní náplň tvořily lenní záležitosti a řešení odúmrtí.¹¹

K zemským úřadům a institucím patřil zemský soud, který rozhodoval o trestních záležitostech šlechty a právně zajišťoval pohyb svobodných statků. Důležité místo zde zajišťoval nejvyšší komorník, který zastupoval královny finanční nároky, dále

⁴ Pro pochopení významu církevní správy ve 14. století u nás např.: KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin*, [Sv.] 1, Praha 1991; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Církevní politika Karla IV.*, in: *Lucemburkové: Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Pražští biskupové za vlády Lucemburků Jana a Karla*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012

⁵ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 552

⁶ BOBKOVÁ, Lenka, *Koruna království českého za vlády Lucemburků*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 125

⁷ BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 2003, s. 8-9

⁸ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 554-555

⁹ ŠMAHEL, František – NODL, Martin (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002, s. 136

¹⁰ Zbyněk byl otcem Viléma Zajíce z Házmburka, který sepsal latinský životopis Arnošta z Pardubic.

¹¹ Odúmrtí se nazývaly ve středověku statky nemající právoplatného dědice, tudíž přecházející na vrchnost. Byla to velmi nepříjemná záležitost, kvůli které mohly rody či rodiny přijít o majetek, budovaný i několika generacemi. Srov. KADLEC, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin*, Sv. 1, Praha 1991, s. 227

zemský sudí, předsedající celému soudu, nejvyšší písař a nejvyšší purkrabí.¹² Čtrnáctá listina Karla IV. o založení vysokého učení pražského také zavedla v Praze první univerzitu ve střední Evropě. Na její pečeti je totiž vyobrazen Karel IV., jenž univerzitu předává zemskému patronovi sv. Václavovi do jeho ochrany.¹³ Od 80. let 13. století je také patrné shromáždění šlechty, jinak nazývané sněm či colloquium, které pouze při extrémních situacích jednalo o zemských záležitostech. Jinak tyto sněmy svolával panovník, ovšem jen v případě vypsání mimořádné zemské berně.¹⁴

Co se týče správy korunních zemí, tak u nich šlo zejména o 3 typy spojení s Českou korunou, tedy o přímou držbu, královské léno a zástavu.¹⁵ Bezprostředně pod královskou pravomoc spadalo Budyšínsko a Zhořelecko, dále Vratislavsko, polovina Hlohovska, od roku 1351 panství Frankenstein, a v bezprostředním lenním poměru se nacházela ostatní slezská knížectví a politické celky na Moravě.¹⁶ Jednalo se tedy o proměnu v novou formu soužití a fungování svazku zemí, v jejímž čele stála koruna českého krále a její držitel. Koruna Království českého se tak stala součástí Svaté říše římské.¹⁷

V uvedených zemích král jmenoval své zástupce, tedy hejtmany či fojty, kteří byli většinou vybíráni z řad české šlechty. Mnohokrát se jednalo o osoby, zařaditelné mezi královy důvěrníky, kteří trávili více času v panovnickově blízkosti než v úřadovnách příslušných zemí.¹⁸ Centrem české královské správy ve Slezsku byla Vratislav, kde byl jmenován na konci 60. let 14. století hejtmanem Těma z Koldic, který patřil od roku 1348 k dvorním maršálkům a komorníkům Karla IV. V Horní Lužici byl zástupce českého krále nazýván jako zemský fojt, a také zde zasedal třikrát ročně zemský (fojtský) soud, konkrétně v Budyšíně.¹⁹ Po odkoupení Branibor Karlem IV. roku 1373 a jejich následnému připojení k České koruně bylo vybudováno rovněž vládní a kultovní centrum v hlavním městě této provincie, tedy v Tangermünde.²⁰

¹² BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 561

¹³ KAVKA, František, *Karel IV. Historie života velkého vladaře*, Praha 1998, s. 137

¹⁴ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 562-563

¹⁵ HOLÁ, Mlada – BOBKOVÁ, Lenka, *Lesk královského majestátu ve středověku*, Praha – Litomyšl 2005, s. 61-62

¹⁶ Srov. HOLÁ, Mlada – BOBKOVÁ, Lenka, *Lesk královského majestátu ve středověku*, Praha – Litomyšl 2005, s. 61-62; BOBKOVÁ, Lenka, *Koruna království českého za vlády Lucemburků*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 125-126

¹⁷ ŽŮREK, Václav, *Karel IV. Portrét středověkého vládce*, Praha 2018, s. 41

¹⁸ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 563

¹⁹ Srov. BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 564; BOBKOVÁ, Lenka, *Koruna království českého za vlády Lucemburků*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 135

²⁰ KAVKA, František, *Karel IV. Historie života velkého vladaře*, Praha 1998, s. 290-292

Z hlediska vojensko-strategického hrála zásadní roli bezprostřední držba, královské hrady a opevněná města, které mnohdy zdobily opevněné hrady. Mezi královské hrady patřily například Karlštejn, Křivoklát či Locket. Královské hrady byly vázány na hradní léna, a také zde trvale bydleli hradní manové (jinak řečeno leníci).²¹ Dále byla pro vojenské zajištění království důležitá královská města, v nichž většinou stál samostatně opevněný hrad. Tím totiž město zajišťovalo ochranu svým obyvatelům a sloužilo panovníkovi jako vojenský strategický bod, jako tomu bylo například u hradu Karlsfried při česko-hornolužické hranici.²² Po příjezdu Karla IV. do Čech roku 1333 postupně vyrůstal na Pražském hradě královský palác, který byl dvoupatrovou stavbou, ve které se nacházel trůnní sál, menší sál, tzv. sloupová síň, a také pokoje pro krále, královnu, dvořany a případné hosty. Měl tedy sloužit jako příbytek panovníkovi a jeho rodině, ale také jako důstojný prostor pro demonstraci vlády i posvátné funkce panovníka.²³

Během 14. století se začaly k udržení zemského míru zakládat tzv. landfrýdy²⁴, které měly řešit prohřešky proti zemskému pořádku, a které vznikaly především z iniciativy říšských měst. Karel IV. dbal na to, aby si landfrýdní soudnictví udrželo své postavení, osobně organizoval a rušil nepohodlné mírové spolky, a také roku 1348 vydal na prvním sněmu nově ustanoveného celku zemí České koruny nařízení o veřejném míru s platností pro Čechy a Moravu.²⁵

Společnost, která obklopovala císaře Karla IV., tvořila jeden z největších dvorů v tehdejší Evropě, jelikož čítal zřejmě více než 350 osob. K nejvýznamnější složce Karlova dvora jistě patřili jeho poradci, diplomaté a úředníci, z nichž nejznámějšími jsou v této práci probírání pražští biskupové a arcibiskupové.²⁶ Tak například Arnošt z Pardubic byl celých 20 let nejbližším rádcem a patrně i přítelem Karla IV., kterého doprovázel na cestách. Arnoštovo místo poté zaujal jeho nástupce Jan Očko z Vlašimi, a

²¹ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 579

²² Srov. BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 579-584; DURDÍK, Tomáš, *České královské hrady doby lucemburské*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 359

²³ HOLÁ, Mlada – BOBKOVÁ, Lenka, *Lesk královského majestátu ve středověku*, Praha – Litomyšl 2005, s. 18-19

²⁴ Landfrýdy byly ve středověku časově a teritoriálně vymezené spolky, které se řídily určitými pravidly, a pokud byly uznány ze strany panovníka, staly se oficiálními strážci zemského míru s právem legálně zasáhnout proti jeho narušitelům. Srov. BERAN, Zdeněk, *Landfrýdní hnutí v zemích České koruny*, Hradec Králové 2014, s. 14-15

²⁵ BERAN, Zdeněk, *Landfrýdní hnutí v zemích České koruny*, Hradec Králové 2014, s. 32

²⁶ BOBKOVÁ, Lenka – ŽALUD, Zdeněk, *Dvůr Karla IV.*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 291-292

po něm vzdělaný Jan ze Středy, který vedl od roku 1353 Karlovu kancelář.²⁷ Další důležitou osobou Karlova dvora byl také jeho kaplan Jan Marignola, kterého Karel IV. pověřil sepsáním kroniky, která je v této práci rovněž rozebrána.

²⁷ Srov. BOBKOVÁ, Lenka – ŽALUD, Zdeněk, *Dvůr Karla IV.*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 294-295; BLÁHOVÁ, Marie (edd.), *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 232

3. BIOGRAMY ARCI/BISKIPŮ Z DOBY KARLA IV.

V této kapitole se zaměříme nejprve na představení a identifikaci sledovaných arci/biskupů, kteří působili za v době v době Karla IV., jenž se vrátil do Českého království roku 1333. Vlady po svém otci se ujal roku 1346.²⁸ Církevní hodnostáři budou identifikováni v chronologickém výčtu až do konce vlády Karla IV. (tj. 1378), a to z hlediska doložení jejich životopisných informací.

JAN IV. Z DRAŽIC

Rodina

Jan IV. z Dražic se narodil přibližně roku 1250 v Dražicích v okrese Tábor, pocházel ze šlechtického rodu pánů z Dražic, jehož členové působili vesměs v církevních úřadech. Erb pánů z Dražic měl ve znaku tři vinné listy, jejichž barvami byla stříbrná, zelená a zlatá.²⁹ Z rodiny Jana IV. známe jeho otce Řehníka, který byl jedním z úředníků krále Přemysla Otakara II., dále matku Annu, a také jeho dva bratry Abela a Trojana, kteří působili jako kanovníci u sv. Jiří a v pražské kapitule. Přibík Pulkava z Radenína se ovšem ve své kronice o Janově otci zmiňuje jako o Řehoři z Dražic.³⁰ Známe rovněž Janova děda Budivoje, který působil jako pražský kanovník, pak jako mělnický probošt, a také jako děkan pražské kapituly. Janovým prastrýcem byl pražský biskup Jan II.³¹ Z příslušníků jeho rodu je znám především Jan III., který působil v letech 1258-1278 v úřadu pražského biskupa, tudíž se stal předchůdcem svého bratra Jana IV. na tomto církevním postu.

Vzdělání

Informace o tom, kde se Jan vzdělával, nejsou z dochovaných pramenů známé, předpokládá se však i právnické vzdělání.³²

²⁸ K době Karla IV. srov. zejména: KAVKA, František, *Karel IV.: Historie života velkého vladaře*, Praha 1998; BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ MILENA, *Velké dějiny země Koruny české IVa, IVb*, Praha-Litomyšl 1999; ŽŮREK, Václav, *Karel IV.: Portrét středověkého vládce*, Praha 2018, s. 122

²⁹ HALADA, Jan – PECHÁNEK, Miroslav, *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti a zajímavosti*, Praha 1992, s. 45; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Biskup Jan IV. z Dražic (1301-1343)*, Praha 1991, s. 9

³⁰ Přibík PULKAVA z RADENÍNA, *Kronika česká*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987, s. 388; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Biskup Jan IV. z Dražic (1301-1343)*, Praha 1991, s. 9-10

³¹ *Biografický slovník českých zemí 14*, Praha 2011, s. 368-369; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Biskup Jan IV. z Dražic (1301-1343)*, Praha 1991, s. 9

³² *Biografický slovník českých zemí 14*, Praha 2011, s. 368-369; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Biskup Jan IV. z Dražic (1301-1343)*, Praha 1991, s. 163-164

Kariéra

Jan IV. je uváděn od roku 1274 jako pražský a vyšehradský kanovník a také jako držitel farního benefícia v Žatci. Roku 1301 byl jmenován pražským biskupem.³³ František Pražský se ve své kronice o Janově vysvěcení na biskupa zmiňuje takto: „*I byl vysvěcen s převelikou nádherou a poctou v neděli, kdy se zpívá 'Lid siónský', v Pražském kostele a byli při tom přítomni s nesmírnou radostí král i jiná knížata a velmoži království, duchovenstvo a veškeren lid.*“³⁴ Jan IV. se za svého působení setkal se spory o uprázděný královský trůn v českém království a také zejména s bojem mezi korutanskou a lucemburskou stranou o vládu v zemi. Zpočátku byl Jan IV. ohledně této situace neutrální, postupně jeho podpora směřovala více k Lucemburkům, a proto posléze pomáhal mladému králi Janovi Lucemburskému v boji proti odbojným městům.³⁵ Tento boj o české země byl nakonec ukončen 14. srpna roku 1310 po podepsání mírové smlouvy ve Znojmě.³⁶

V létě roku 1308 byla Janem IV. uskutečněna diecézní synoda.³⁷ Tato synoda byla vůbec první mezi pražskými synodami, jejíž usnesení je známo ve formě obsáhlého statutu.³⁸ Kronikář František Pražský o Janově praktické činnosti v tomto směru napsal, že biskup Jan chtěl raději vystavit svůj život smrti než trpět zlořády, které ničily jeho statky.³⁹ Jan IV. rovněž prvně v Čechách vyhlásil roku 1312 zákaz účasti kněží na ordálech (božích soudech).⁴⁰ Historik Josef Šusta se domníval, že pro Jana IV. bylo velmi důležité přiřknutí plného desátku z kutnohorské mince a ze zisků všech dolů v Čechách, přičemž biskup nabýval práva sledovat zisky svými zřízenci a týdně si vybírat svůj podíl, čehož by Jan IV. za řádných poměrů nikdy nedosáhl. Tento dar Janovi připsal sám král Jan Lucemburský, a to v listině z 6. dubna 1308.⁴¹

Podle kroniky Beneše Krabice z Weitmile víme také, že se Jan IV. vyznamenal také po vojenské stránce, a to při dobytí brány svatého Benedikta, která patřila k Praze, jelikož se společně s Janem Lucemburským postavil proti Jindřichovi Korutanskému,

³³ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 67

³⁴ František PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987, s. 73

³⁵ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 26-36.

³⁶ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 26-36.

³⁷ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Synody v pražské diecézi v letech 1349-1419*, in: *Československý časopis historický* 18 [68], č. 1, Praha 1970, s. 117-146

³⁸ POLC, Jaroslav V. - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Pražské synody a koncily předhusitské doby*. 1. vyd., Praha 2002, s. 13-23

³⁹ František PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987, s. 73

⁴⁰ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic – arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2007, s. 106

⁴¹ ŠUSTA, Josef, *České dějiny, Dílu II. část 2: Král cizinec*, Praha 1939, s. 19

který ohrožoval České království. Toto vojenské tažení bylo nakonec úspěšné.⁴² Po Jindřichově odchodu z Prahy se 7. února roku 1311 konala korunovace Jana Lucemburského na českého krále, kterou provedl mohučský arcibiskup Petr z Aspeltu.⁴³ U tohoto obřadu rovněž asistoval Jan IV.

Stěžejní v jeho životě se stala následně obhajoba u papežské kurie vůči obžalobě, že ve své zemi podporuje kacířství. Z těchto důvodů Jan z Dražic podnikal cesty k papežskému stolci v Avignonu, a to kvůli nutnosti obhájení, které se protáhlo na dlouhých 11 let.⁴⁴ Roku 1326 se nakonec Jan IV. dočkal uznání své nevinny po nařčení z podpory kacířství a byl navrácen do svého úřadu pražského biskupa.⁴⁵ Po návratu byla patrná jeho snaha o využití některých nabytých vědomostí v jím vydaných synodálních statutech, které se ovšem dochovaly pouze ve zlomcích.⁴⁶ Od počátku září roku 1325 se Jan IV. stal exekutorem papežských listin, tudíž zajišťoval platnost právního nároku příjemce každé listiny.⁴⁷ Tato zkušenost zjevně Janovi pomohla, jelikož se prakticky seznámil s postupem vyřizování a uplatňování nároku na některé beneficium pomocí papežského rozhodnutí, což se později odrazilo v obsazování beneficií vlastní kolace⁴⁸ lidmi, pohybujícími se okolo něj.

Biskup Jan IV. z Dražic zemřel 5. ledna 1343 ve věku zhruba devadesáti let. František Pražský se ve své kronice zmiňuje o smrti Jana IV. následovně: *Téhož roku v předvečer Zjevení Páně (5. ledna) o třetí hodině ctihodný muž pan Jan IV., dvacátý sedmý biskup pražský, nastoupil cestu veškerého těla a odešel z tohoto světa k Pánu.*⁴⁹

⁴² Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987, s. 183

⁴³ František PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987, s. 81; z literatury zejména BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 30.

⁴⁴ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Počátky avignonského papežství a české země*, Praha 2014, s. 92

⁴⁵ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Biskup Jan IV. z Dražic (1301-1343)*, Praha 1991, s. 124

⁴⁶ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Počátky avignonského papežství a české země*, Praha 2014, s. 92an.; BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 1999, s. 65-66.

⁴⁷ Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Pronikání kuriálního centralismu do českých zemí*, in: *Český časopis historický* 88, Praha 1990, s. 23

⁴⁸ Jinými slovy investitura (předání úřadu), která se řadila mezi 2 hlavní etapy obsazování církevního úřadu ve středověku. Druhou etapou byla tzv. designace příslušné osoby (jmenování do úřadu). Srov. Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Pronikání kuriálního centralismu do českých zemí*, in: *Český časopis historický* 88, Praha 1990, s. 23

⁴⁹ František PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987, s. 135

ARNOŠT Z PARDUBIC

Rodina

Datum a rok narození Arnošta z Pardubic se obvykle klade k 25. březnu roku 1297 či až k roku 1305. Z lokalit narození se uvažuje o vsi Hostinka v dnešním okrese Náchod nebo o vsi Staré Hrady v okrese Jičín.⁵⁰ Arnošt pocházel z rodiny zástupců nižší šlechty, jeho otcem byl Arnošt z Hostinného, purkrabí v Kladsku, který vlastnil kromě jiných statků i město Pardubice. Podle závěti Arnošta z Hostinného víme, že pověřil syna Arnošta z Pardubic, aby ochraňoval svou matku Adličku a bratry.⁵¹ Rovněž víme, že se Arnošt po smrti otce stal, coby nejstarší syn, také hlavním ručitelem a správcem majetku. Z rodinných poměrů doplňme, že v církevních službách působil následně ještě mladší bratr Bohuš. Stal se pražským kanovníkem a proboštem litoměřické kapituly, zatímco další Arnoštovi bratři, Smil a Vilém, obdrželi rodové statky.⁵²

Vzdělání

Z hlediska životopisných údajů ke vzdělání je třeba zmínit Arnoštův vztah ke Kladsku, které považoval za místo narození a navštěvoval zde farní školu.⁵³ Známá je totiž pro něj klíčová událost, které byl jak svědkem, tak aktérem a jež se odehrála při nešporách a zpěvu antifony. Od malého Arnošta tehdy měla totiž s nelibostí odvrátit svou tvář soška Panny Marie. Arnošt sám o příhodě nikomu neřekl, a to až téměř do konce života, kdy celý výjev sepsal a zapečetil sekretním prstenem.⁵⁴ Popis události poté předal opatovickému opatovi Neplachovi. Jako bezprostřední reakce na tuto příhodu následoval u malého Arnošta upřímný obrat k životu podle křesťanské víry, kterým se řídil a prohluboval ho po celý život.⁵⁵ Po kladské události poslal otec Arnošta na benediktinskou školu do Broumova, poté ke škole u sv. Víta v Praze, a krátce nato odešel na univerzitní studia do Itálie, respektive do Bologně a Padovy, kde se zdržel celých 14 let.⁵⁶ Právě na těchto dvou univerzitách se Arnošt zaměřil na právnické

⁵⁰ *Biografický slovník českých zemí I*, Praha 2004, s. 124-125; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic – arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2007, s. 13-15

⁵¹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic – arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2007, s. 16

⁵² *Biografický slovník českých zemí I*, Praha 2004, s. 124-125

⁵³ *Život Arnošta, arcibiskupa pražského*, in: FRB I, Praha 1873, s. 388

⁵⁴ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic – arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2007, s. 20; *Život Arnošta, arcibiskupa pražského*, in: FRB I, Praha 1873, s. 388

⁵⁵ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic – arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2007, s. 15-20

⁵⁶ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka (edd.), *Život Arnošta z Pardubic podle Valentina Crautwalda*, Pardubice 1997, s. 3

vzdělání a dosáhl označení licenciáta dekretů.⁵⁷ Na těchto univerzitách si Arnošt z Pardubic rovněž osvojil nejen znalost kanonického práva, ale seznámil se a podporoval pojetí tzv. moderní zbožnosti (*devotio moderna*).⁵⁸

Kariéra

Již při studiích v Itálii se Arnošt zřejmě setkal s markrabětem Karlem IV. Spolupráce a porozumění, které se mezi oběma muži zrodilo, se v následujících letech odrazilo v mnoha ohledech, nejznámější zůstávají však Arnoštovy podíly či vlivy na založení pražské univerzity, Nového Města pražského či sepsání zákoníku *Maiestas Carolina*.⁵⁹ Z hlediska vlastní kariéry se Arnošt z Pardubic se stal kancléřem nově vzniklé pražské univerzity.⁶⁰ Už od roku 1338 působil však jako děkan Svatovítské kapituly a roku 1343 stal nástupcem Jana IV. z Dražic v pozici pražského biskupa.⁶¹ Z kronikářů se k Arnoštově zvolení na biskupský stolec zmiňuje František Pražský: „*Téhož roku, jedenáctého dne potom, co pan Jan IV., dvacátý sedmý biskup pražský, odešel z tohoto života, byl s přispěním milosti boží kapitulou zvolen za pražského biskupa ctihodný muž pan Arnošt, děkan Pražského kostela.*“⁶² A rovněž o něm píše i Beneš Krabice z Weitmile: „*Jedenáctého dne po jeho smrti se do jednoho shromáždili kanovníci Pražského kostela a vyzývajíce milost Ducha svatého, zvolili si za biskupa ctihodného muže pana Arnošta, tehdy děkana pražského, a jen málokdo nesouhlasil. Tento zvolený byl synem zemřelého pana Arnošta z Pardubic, statečného rytíře.*“⁶³ Biskupství bylo ale v roce 1344 povýšeno a Arnošt z Pardubic se tak stal prvním pražským arcibiskupem.⁶⁴ Stalo se tak 30. dubna roku 1344 a pražskému arcibiskupství podléhala olomoucká diecéze a také nově zřízená litomyšlská diecéze.⁶⁵ V srpnu téhož roku rovněž došlo k předání pallia Arnoštovi spolu s právem, že tento zvláštní znak spojení metropolitů s papežem a apoštolem Petrem mohou užívat i Arnoštovi nástupci. Následujícího měsíce

⁵⁷ KAVKA, František, *Karel IV.: Historie života velkého vladaře*, Praha 1998, s. 100

⁵⁸ Jednalo se o praktickou mystiku, pěstovanou v duchu sv. Augustina, hledající střední cestu mezi světským životem a poustevnickou askezí, osobní prožitek víry a uměřenost. Srov. ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 194; srov. také BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016, s. 26

⁵⁹ KEJŘ, Jiří, *Maiestas Carolina v dochovaných rukopisech*, in: *Studie o rukopisech = Studien über Handschriften = Etudes codicologiques*, Sv. 17, Praha 1978, s. 3-390

⁶⁰ MEDEK, Václav, *Cesta české a moravské církve staletími*, Praha 1982, s. 96

⁶¹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic – arcibiskup, zakladatel a rádce*, s. 34

⁶² František PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987, s. 135

⁶³ Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987, s. 205

⁶⁴ KADLEC, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin*, Sv. 1, Praha 1991, s. 196

⁶⁵ KADLEC, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin*, Sv. 1, Praha 1991, s. 211

se také konala slavnost, kdy byl Arnošt z Pardubic oficiálně uveden v úřad.⁶⁶ Na této slavnosti vystoupil známý řečník Mikuláš z Loun, který Arnoštovy vlastnosti označil za odpovídající vlastnostem, požadovaným apoštolem Petrem. Nelze rovněž opomenout položení základního kamene k výstavbě gotické katedrály sv. Víta při příležitosti již zmíněného předávání arcibiskupského pallia.⁶⁷

Ve vztahu k podpoře Karla IV. a jeho působení na královském dvoře i diplomacii je třeba zmínit Arnoštovo vyslání do Avignonu roku 1346, kde společně s opavským vévodou Mikulášem oznámil zvolení Karla IV. římským králem.⁶⁸ Tento krok vedl později ke Karlově zisku císařské koruny v Římě. Arnošt z Pardubic jako pražský arcibiskup Karla IV. korunoval 2. září roku 1347 na českého krále.⁶⁹ Korunována byla rovněž Karlova první manželka Blanka z Valois.

Z dalších aktivit v rámci dvorské společnosti a podpory panovníky je třeba zmínit, že Arnošt doprovázel Karla IV. i během cesty po Itálii v roce 1355, která vyvrcholila ziskem císařské koruny.⁷⁰ V rámci diplomacie stál např. roku 1358 v čele poselstva do Litvy.⁷¹ Roku 1360 se stal společně s diplomatem Dětrichem z Portic správcem Českého království v době nepřítomnosti Karla IV. v zemi.⁷² O rok později, konkrétně 11. dubna 1361 se konal všeobecný sněm v Norimberku, svolaný císařem Karlem IV., jehož součástí byl také křest jeho malého syna Václava v chrámu sv. Sebalda. Tento křest provedl sám Arnošt z Pardubic, jemuž asistoval např. mohučský a kolínský arcibiskup.⁷³ V roce 1364 ovšem Arnošta po příjezdu do hornoluzického Budyšina za Karlem IV. a po sloužení mše ve zdejší kostele zachvátila prudká horečka. Arnošt tušil, že se blíží jeho smrt, a tak se nechal převézt zpět na své sídlo do Roudnice, kde obdržel poslední pomazání, a kde následně zemřel.⁷⁴

⁶⁶ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic – arcibiskup, zakladatel a rádce*, s. 34

⁶⁷ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 474; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic – arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2007, s. 41-42

⁶⁸ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic – arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2007, s. 48

⁶⁹ BOBKOVÁ, Lenka, *Lucembursko-přemyslovský dědic Českého království Karel IV.*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 77; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic – arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2007, s. 50

⁷⁰ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 293

⁷¹ Jaroslav GOLL, *Cesta Arnošta z Pardubic na Litvu*, in: *Český časopis historický* 1, Praha 1895, s. 6

⁷² ŽŮREK, Václav, *Karel IV.: Portrét středověkého vládců*, Praha 2018, s. 122

⁷³ BOBKOVÁ, Lenka, HOLÁ, Mlada, *Lesk královského majestátu ve středověku*, Litomyšl 2005, s. 24

⁷⁴ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic – arcibiskup, zakladatel, rádce*, Praha 2007, s. 101

JAN OČKO Z VLAŠIMI

Rodina

Rok narození není znám, ale nejčastěji se setkáváme s hypotézou, že se narodil roku 1291 ve Vlašimi, v dnešním okrese Benešov. Jan Očko byl rovněž strýcem svého nástupce v úřadu pražského arcibiskupa, tedy Jana z Jenštejna.⁷⁵ Oba pocházeli z rodu Jankovských z Vlašimi. První bratr Jana Očka, Michal, působil jako královský purkrabí ve Svojanově, druhý bratr Pavel byl písařem královské komory a osobním přítelem Karla IV. a jejich otec, Jan z Kamenice, působil jako písař dvorských desek.⁷⁶ Jan Očko koupil společně s bratrem Michalem město Vlašim, díky kterému později získal přídomek z Vlašimi, zatímco druhý bratr Pavel vlastnil například hrad Jenštejn.⁷⁷ Své označení Očko si Jan vysloužil, jak uvádí historik František Kavka, díky šedému zákalu, který postihl jeho levé oko.⁷⁸

Vzdělání

O vzdělání druhého pražského arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi se nezachovaly zprávy.⁷⁹

Kariéra

Jan Očko se již od mládí pohyboval v blízkosti Karla IV., stal se nejprve vratislavským kanovníkem a roku 1341 díky doporučení, tehdy ještě markraběte Karla, prvním proboštem kapituly Všetech Svatých v Praze.⁸⁰ V rámci církevní kariéry získal rovněž kanonikáty v Mělníce, Staré Boleslavi. Roku 1352 byl také na žádost Karla IV. dosazen na post olomouckého biskupa.⁸¹ Uvedení do úřadu se odehrálo v pražském kostele a pod vedením arcibiskupa Arnošta z Pardubic.⁸² Po jeho smrti se roku 1364 stal

⁷⁵ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Pražští biskupové za vlády Lucemburků Jana a Karla*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 191-202

⁷⁶ BOBKOVÁ, Lenka, HOLÁ, Mlada, *Lesk královského majestátu ve středověku*, Litomyšl 2005, s. 259

⁷⁷ SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého: Kouřimsko*, svazek XV., Praha 2000, s. 160-163

⁷⁸ KAVKA, František, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378). Země České koruny, rodová, říšská a evropská politika. I. díl (1355-1364)*, Praha 1993, s. 25

⁷⁹ Srov. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Pražští biskupové za vlády Lucemburků Jana a Karla*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 191-202

⁸⁰ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny země Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 520

⁸¹ František PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987, s. 157

⁸² Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987, s. 228

pražským arcibiskupem.⁸³ Z hlediska spolupráce v rámci dvora nelze nezmínit, že Jan Očko z Vlašimi byl např. roku 1368 za nepřítomnosti císaře Karla IV. správcem země, a zejména dohlížel také na nezletilého Václava IV.⁸⁴ Na řadě zahraničních cest však panovníka také doprovázel, zejména ještě jako olomoucký biskup na cestách po říši nebo a za císařskou korunou do Říma roku 1355, a díky které se poprvé v dějinách stal český panovník římským císařem.⁸⁵ Za zmínku také stojí Karlova cesta do říše v srpnu roku 1353, kdy ho doprovázel Jan ze Středy i Jan Očko z Vlašimi. Na této cestě Karel IV. shromažďoval ostatky svatých, které si poté s sebou přivezl do Čech, aby je uložil na svůj hrad Karlštejn.⁸⁶

Z významných událostí nelze pominout, že roku 1365 získal na přání Karla IV. titul legáta (*legatus natus*).⁸⁷ Tento titul se přenášel i na Janovy nástupce v úřadu pražského arcibiskupa.⁸⁸ Kronikář Jan Neplach se v závěru svého *Stručného sepsání Kroniky římské a české* vyjádřil k této události následovně: *A tehdy pan císař uvedl řečeného pana pražského arcibiskupa do plného vlastnictví práva legace svatého Pražského kostela v městech a diecézi nejprve řezenské, braniborské a norimberské a potom i míšeňské.*⁸⁹ Nejvýznačnější hodnost však Jan obdržel roku 1378, kdy ho papež Urban VI. jmenoval kardinálem. Stal se tak prvním Čechem, který toto postavení získal.⁹⁰ Téhož roku zemřel císař Karel IV., na jehož následné pohřební mši Jan Očko z Vlašimi vystoupil s pohřební řečí společně s Mistrem Vojtěchem Raňkovem z Ježova.⁹¹ O rok později na podzim už ovšem Jan Očko vzhledem ke svému zdravotnímu stavu odstoupil z arcibiskupské funkce a 14. ledna roku 1380 ve věku 77 let zemřel.⁹² Jeho nástupcem se stal jeho synovec Jan z Jenštejna.⁹³

⁸³ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha 2003, s. 68

⁸⁴ KAVKA, František – FOLVARSKÁ-ROSEOVÁ, Klára, *Život na dvoře Karla IV.*, Praha 1993, s. 54; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Pražští biskupové za vlády Lucemburků Jana a Karla*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 191-202

⁸⁵ BOBKOVÁ, Lenka. *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha 2003, s. 292

⁸⁶ KAVKA, František, *Karel IV.: Historie života velkého vladaře*, Praha 1998, s. 178-179

⁸⁷ Výsada, kterou se českým metropolitům dostávalo práva vrchního dozoru nad třemi pohraničními diecézemi. Pražský metropolita v nich mohl užívat arcibiskupského pallia a dál s sebou nosit kříž, a udělovat slavnostní požehnání duchovenstvu i lidu. Dále mohl také všechny tři diecéze vizitovat a jejich biskupy zvat na metropolitní synody do Prahy. Srov. ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 289; ČECHURA, Jaroslav, *České země v letech 1310-1378. Lucemburkové na českém trůně I*, Praha 1999, s. 172

⁸⁸ KAVKA, František, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378). Země České koruny, rodová, říšská a evropská politika. I. díl (1355-1364)*, Praha 1993, s. 22

⁸⁹ Jan NEPLACH, *Stručné sepsání kroniky římské a české*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987, s. 550

⁹⁰ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 520

⁹¹ SPĚVÁČEK, Jiří, *Karel IV. Život a dílo (1316-1378)*, Praha 1979, s. 482

⁹² ŽŮREK, Václav, *Karel IV.: Portrét středověkého vládce*, Praha 2018, s. 106

⁹³ BOBKOVÁ, Lenka. *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha 2003, s. 69

JAN IX. ZE STŘEDY

Rodina

Přesné datum narození Jana ze Středy nám není známo, ovšem spekuluje se o roce 1310. Za místo jeho narození se původně považovala Slezská Středa, v současnosti platí však za místo narození Vysoké Mýto.⁹⁴ Jan pocházel z městske rodiny, známe jmenovitě také jeho rodiče, kterými byli Mikuláš, rychtář ve Slezské Středě, a Markéta, sestra středského řezníka Matyáše.⁹⁵ Ti jsou doloženi ze záznamů slezského cisterckého kláštera v Kamenci.⁹⁶ Dále známe Janova bratra Matyáše, který se stal čestným biskupem v Trebinji v Hercegovině.⁹⁷

Vzdělání

Vzhledem k nedávno vyšle podrobné publikaci o mecenátu Jana ze Středy, byla publikována řada informací k jeho vzdělání.⁹⁸ Základy v rozsahu trivia (gramatika, rétorika a dialektika) získal Jan ze Středy pravděpodobně ve farní škole v Slezské Středě, odkud mohl poté pokračovat ve studiu na katedrální škole ve Vratislavi. O univerzitním studiu Jana ze Středy však přímo nevíme⁹⁹, nicméně ve spojitosti s Janovým vzděláním je známá listina Francesca Petrarce, ve které tento italský básník vyjádřil uznání Janova nadšení pro klasická studia a pro obrození jazyka říšských register.¹⁰⁰ Jan ze Středy tedy pravděpodobně studoval ve střední Evropě.¹⁰¹

⁹⁴ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 323

⁹⁵ BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016, s. 37; Dokonce se objevily spekulace, že Janem ze Středy by mohl být jistý Jan z Hohenmauth, farář ze Slezské Středy a notář vévody z Minsterberku, jelikož prý v polovině 40. let 14. století zaměnil označení svého původu s názvem místa svého působení, k tomu srov. RIECKENBERG, Hans-Jürgen, *Zur Herkunft des Johann von Neumarkt, Kanzler Karls IV*, in: *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, Bd. 31 (1975), s. 555

⁹⁶ MEDEK, Václav – ŽOHA, Jaroslav, *Dějiny olomoucké arcidiecéze: osudy moravské církve do konce 14. věku*, 1. díl, Praha 1971, s. 131

⁹⁷ BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016, s. 37, k Mikulášovi srov. MEDEK, Václav – ŽOHA, Jaroslav, *Dějiny olomoucké arcidiecéze: osudy moravské církve do konce 14. věku*, 1. díl, Praha 1971, s. 132

⁹⁸ Již citovaná publikace: BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016

⁹⁹ BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016, s. 39

¹⁰⁰ Jednalo se o přehled listin, vydaných kanceláři. Registra byla kanceláři vedena jakožto pomocné úřední knihy a obsahovala stručný obsah (regest) vydaných písemností. Registra byla nejdůležitějšími knihami, vedenými ve velkých kancelářích pozdního středověku. Srov. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic: arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2007, s. 325

¹⁰¹ BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016, s. 39-40

Kariéra

Za nejstarší Janovo působení v církvi se počítá působení na faře ve Slezské Středě, po které byl následně nazýván. Jan ze Středy proslul hlavně činností na dvoře Karla IV.¹⁰² Na Karlově dvoře zprvu působil jako notář, doložený od roku 1347, a poté jako sekretář. Jan je rovněž zmíněn jakožto kancléř královny Anny Falcké, a to roku 1351.¹⁰³ Od roku 1352 poté Jan ze Středy působil jako protonotář královské kanceláře a od konce roku 1353 do roku 1374 jako kancléř. Mezi lety 1352-1353 Jan rovněž dosáhl titulu naumburského biskupa.¹⁰⁴ Nelze také zapomenout na jeho jmenování druhým biskupem litomyšlské diecéze, které se odehrálo 9. října 1353, a následně jmenování olomouckým biskupem roku 1364.¹⁰⁵

Ke sklonku svého života žil Jan ze Středy v ústraní na Moravě. Roku 1378 se dokonce ještě jako olomoucký biskup účastnil pohřbu císaře Karla IV.¹⁰⁶ Jan ze Středy si přál získat rovněž vratislavské biskupství, ovšem zdejší kapitulou byl zvolen biskupem až roku 1380. Dříve, než mohl nastoupit do úřadu však 20. prosince 1380 zemřel na biskupském statku v Modřicích. Následně byl pohřben v augustiniánském klášteře v Litomyšli.¹⁰⁷

¹⁰² RIECKENBERG, Hans Jürgen, *Johann von Neumarkt*, in: *Neue Deutsche Biographie 10* (1974), s. 563-564; KAVKA, František, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378). Země České koruny, rodová, říšská a evropská politika. I. díl (1355-1364)*, Praha 1993, s. 25

¹⁰³ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny země Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 522

¹⁰⁴ AUGUSTA, Pavel, *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*, Praha 1999, s. 163

¹⁰⁵ RIECKENBERG, Hans Jürgen, *Johann von Neumarkt*, in: *Neue Deutsche Biographie 10* (1974), s. 563-564

¹⁰⁶ Srov. FIALA, Zdeněk – ČECHOVÁ, Gabriela, *Předhusitské Čechy: Český stát pod vládou Lucemburků 1310-1419*, Praha 1978, s. 182; *Pohřební řeč nad Karlem IV.*, in: FRB III, Praha 1882, s. 421

¹⁰⁷ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Pražští biskupové za vlády Lucemburků Jana a Karla*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 191-202

ALBERT ZE ŠTERNBERKA

Rodina

Albert ze Šternberka se narodil okolo roku 1333 na hradě Šternberk u Olomouce a pocházel z bohatého šlechtického rodu pánů ze Šternberka.¹⁰⁸ Jeho otcem byl Štěpán ze Šternberka.¹⁰⁹ Od počátku životní kariéry patřil Albert k blízkým spolupracovníkům Karla IV., tudíž se v mládí zdržoval u jeho dvora.¹¹⁰

Vzdělání

Albert ze Šternberka získal univerzitní vzdělání zřejmě v teologii či právu,¹¹¹ patrně v Paříži a Boloni, ale tyto údaje nejsou ničím podloženy.

Kariéra

Albert ze Šternberka se roku 1352 stal čestným kaplanem papeže Klimenta VI. a děkanem olomoucké kapituly. V tomto období byl rovněž chráněncem Quida z Boulogne, francouzského kardinála a důvěrníka Karla IV., tudíž byl pod kardinálovou ochranou, a měl poměrně blízký vztah s Karlem IV.¹¹² Kromě olomouckého obročí měl Albert příjmy rovněž jako kanovník svatovítské kapituly.¹¹³ Roku 1356 poté získal biskupství ve Zvěřině, které později zaměnil za litomyšlské biskupství, jelikož se uprázdnilo po odchodu Jana ze Středy do Olomouce.¹¹⁴ Zvěřinské biskupství Albert ovšem nikdy osobně nenavštívil, protože se jako rádce a přítel Karla IV. zdržoval spíše u jeho dvora.¹¹⁵ Císař Karel IV. poté požádal papeže Urbana V. o jmenování Alberta magdeburským arcibiskupem za jeho zásluhy, ovšem Albert vystupoval vůči svému okolí nevhodným způsobem, čemuž poté následovala vlastní rezignace ze zdravotních důvodů.¹¹⁶ Mezi lety 1364-68 se Albert ze Šternberka rovněž stal litomyšlským biskupem a sblížil se s Janem ze Středy. Až roku 1368 se Albert dočkal plnohodnotného jmenování magdeburským arcibiskupem od papeže, a to opět na podnět císaře Karla

¹⁰⁸ *Biografický slovník českých zemí I*, Praha 2004, s. 52-53

¹⁰⁹ PÄTZOLD, Stefan, *Erzbischof Albrecht von Sternberg – ein Mährer in Magdeburg (1368–1371)*, in: *Mitteldeutsche Lebensbilder*, Köln 2002, s. 11

¹¹⁰ *Biografický slovník českých zemí I*, Praha 2004, s. 52-53

¹¹¹ *Biografický slovník českých zemí I*, Praha 2004, s. 52-53

¹¹² PAPAŇK, David – SOMER, Tomáš, *Albert ze Šternberka. Arcibiskup, zakladatel, mecenáš a diplomat doby Karla IV.*, Praha 2021, s. 11-22

¹¹³ *Biografický slovník českých zemí I*, Praha 2004, s. 52-53

¹¹⁴ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny země Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 383

¹¹⁵ JUŘÍK, Pavel, *Šternberkové. Panský rod v Čechách a na Moravě*, Praha 2013, s. 19

¹¹⁶ KAVKA, František – FOLVARSKÁ-ROSEOVÁ, Klára, *Život na dvoře Karla IV.*, Praha 1993, s. 58

IV., konkrétně za jeho služby jakožto diplomata na jeho dvoře.¹¹⁷ Ve stejném roce se Albert přesunul se svým dvorem do Magdeburku, kde se ovšem záhy dostal do sporu se zdejší kapitulou i městem, a tak začal přemýšlet o návratu do Litomyšle. Roku 1371 se Albertovi podařilo svůj arcibiskupský úřad vyměnit se svým nástupcem Petrem Jelitem za litomyšlské biskupství.¹¹⁸

Úmrtí

Pobyt v Magdeburku tedy netrval dlouhou dobu, a navíc Alberta trápily záchvaty dny, a tak byl přeložen do Litomyšle, kde pokračovaly jeho vleklé spory s místní kapitulou. Následkem těchto sporů bylo mimo jiné vyhlášení interdiktu nad markrabětem Joštem, odpůrcem Václava IV, a to pouhé 2 dny před Albertovou smrtí. Albert ze Šternberka zemřel roku 1380 v kartuziánském klášteře v Tržku, který sám založil a vybavil jeho vnitřní i vnější prostory.¹¹⁹

¹¹⁷ *Biografický slovník českých zemí I*, Praha 2004, s. 52-53

¹¹⁸ JURÍK, Pavel, *Šternberkové. Panský rod v Čechách a na Moravě*, Praha 2013, s. 19-20

¹¹⁹ PAPAJÍK, David – SOMER, Tomáš, *Albert ze Šternberka. Arcibiskup, zakladatel, mecenáš a diplomat doby Karla IV.*, Praha 2021, s. 137-184

4. ARCI/BISKUPOVÉ A CÍRKEVNÍ SPRÁVA

Církevní správa za posledního pražského biskupa Jana IV. z Dražic

Jan IV. z Dražic je asi nejvíce známý jako zakladatel augustiniánského kláštera v Roudnici nad Labem, ovšem důležité jsou i jeho reformní snahy, například předpis z roku 1349 pro zmíněný klášter. Jednalo se o nařízení, že se smí do kláštera přijímat výhradně synové českých rodičů, ovšem toto nařízení později zrušil Arnošt z Pardubic.¹²⁰ Ve vztahu ke Karlovi IV. je na úvod ale třeba připomenout, že Jan IV. z Dražic se jako hlavní církevní představitel v zemi zúčastnil společně s trevírským biskupem Balduinem Lucemburským roku 1316 Karlova (Václavova) křtu mohučským arcibiskupem Petrem z Aspeltu v katedrále sv. Víta.¹²¹

Za jeho působení se projednávala v rámci církve role žebravých řádů, které se výrazně rozrůstaly, a které zbavovaly duchovenstvo vlivů a příjmů, na což zareagovala bula papeže Klementa V. z roku 1311. Do sporů, které v této souvislosti nastaly mezi českým světským a řeholním duchovenstvem, byl vtažen i Jan IV. z Dražic a vyústilo to v jeho povolání k papežskému soudu, kde se zdržel 11 let.¹²² Po svém návratu do Čech se Jan opět setkal se sporem s mendikantskými (žebravými) řády, který se týkal otázky pohřebního, a který byl nakonec vyřešen smířením těchto řádů s novými poměry.¹²³ Právě po koncilu ve Vienne roku 1311 se Jan IV. snažil některé nabyté vědomosti uplatnit ve správě diecéze, což dokládají jeho synodální statuta, dochovaná však v pouhých zlomcích. Po svém návratu od papežského soudu roku 1329 Jan pokračoval v obnově chodu diecéze a jejího hospodářství.¹²⁴ Jistým důkazem tohoto snažení jsou základy oficialátu (církevního soudu) a také péče o zvelebení katedrály sv. Víta, stejně jako roudnického biskupského sídla, které založil roku 1333. Jeho kulturně duchovní činnost zanechala na biskupském dvoře trvalé stopy, které rozvíjeli jeho následovníci.¹²⁵

¹²⁰ ŽŮREK, Václav, *Karel IV. Portrét středověkého vládce*, Praha 2018, s. 166

¹²¹ BOBKOVÁ, Lenka, *Lucembursko-přemyslovský dědic Českého království Karel IV.*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 71

¹²² ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 185-188; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Biskup Jan IV. z Dražic (1301-1343)*, Praha 1991, s. 94

¹²³ Celý spor se urovnal po odnětí kazatelského úřadu u sv. Víta mendikantů, které provedl biskup Jan IV. z Dražic, které jim kdysi svěřil. Jan poté pověřil tímto úřadem svého kaplana a zároveň kronikáře Františka Pražského. Srov. ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 188

¹²⁴ Srov. BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny země Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 2003, s. 66; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Biskup Jan IV. z Dražic (1301-1343)*, Praha 1991, s. 139

¹²⁵ Srov. BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny země Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 2003, s. 66; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Biskup Jan IV. z Dražic (1301-1343)*, Praha 1991, s. 134-148

Jan IV. z Dražic nechtěl dále například trpět najímání kněžích za jistý plat na jeden rok a jejich podrobení svému pánu, a kteří byli v případě neuposlechnutí vyhnáni a místo nich najati jiní. Proto se rozhodl zakročit pomocí církevních diecézních sněmů (synod).¹²⁶ První synodu svolal Jan roku 1301, tedy v roce svého nastoupení, ovšem zásadnější byla synoda z roku 1308, na níž byly vyhlášeny přísné tresty pro škůdce a lupiče církevního majetku a pro patrony, ubližující kněžím a svým kostelům.¹²⁷ Po návratu z viennského koncilu Jan IV. uspořádal roku 1313 další synodu, na níž vyhlásil tzv. *dekrety viennského sněmu*.¹²⁸

S jeho osobou je rovněž spojeno zřízení inkvizičního soudu pravděpodobně roku 1315, a to na popud krále Jana Lucemburského. Do inkvizičního soudu byli jmenováni příslušníci řádu dominikánů, kteří ovšem posléze bez Janova svolení obvinili 14 kacířů, čemuž následovalo odnětí úřadu dominikánům.¹²⁹ Tato událost byla ideální příležitostí pro litoměřického probošta Jindřicha z Šumburka, který obvinil Jana IV. z udržování kacířů v zemi. Roku 1318 tak Jan dostal předvolání k papežské kurii.¹³⁰

Z roku 1317 také pochází jeho nařízení o nahrazení jednotných lhůt pro odvádění zbytku odměn za obediencie¹³¹ do kapitulní pokladny v podobě různých termínů. Konkrétní nařízení znělo tak, že peníze musely být do kapitulní pokladny odváděny 8 dní před určitým termínem.¹³²

¹²⁶ Synody byly za biskupa Jana IV. z Dražic církevní zemské sněmy, na kterých se vydávala nová nařízení, a které odstraňovaly nedostatky církevního života, například najímání kněží za určitý plat na jeden rok. Srov. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Synody pražských biskupů*, in: *Pražské koncily a koncily předhusitské doby*, Praha 2002, s. 16-24

¹²⁷ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 197-198; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Synody pražských biskupů*, in: *Pražské koncily a koncily předhusitské doby*, Praha 2002, s. 16-24

¹²⁸ *Dekrety viennského sněmu* byly namířeny zejména proti zpučnosti a ziskuchtivosti patronů kostelů. Biskup Jan pověřil své arcijáhny, aby suspendovali z kněžského úřadu ty, kteří si dali udělit úřad nebo obročí od světského pána bez souhlasu biskupa, aby v daných kostelích byly zakázány bohoslužby a udělování svátostí. Ti, kdo neposlechli, museli být vyloučeni z církve. Srov. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Synody pražských biskupů*, in: *Pražské koncily a koncily předhusitské doby*, Praha 2002, s. 16-24

¹²⁹ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 185-190

¹³⁰ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Pražští biskupové za vlády Lucemburků Jana a Karla*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 192

¹³¹ Obedienci se nazývala ve středověku část kapitulního majetku, tvořeného nemovitostmi či důchody. Tato část majetku patřila kapitule jako celku, která tento majetek mohla spravovat buď sama nebo ho dát do užívání kanovníkům či jiným osobám. Srov. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic: arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2007, s. 324

¹³² HRDINA, Jan – MAŘÍKOVÁ, Martina, *Kapituly v zemích Koruny české a v Uhrách ve středověku*, Praha 2011, s. 113

V závěru jeho života (v červenci 1341) bylo rovněž uskutečněno vyjmutí pražské diecéze z pravomoci mohučského arcibiskupa, a také přenesení práva korunovace českého krále pro pražského biskupa.¹³³

Církevní správa za Arnošta z Pardubic

Tento v pořadí první pražský arcibiskup podle vyprávění latinského životopisu o jeho osobě měl vynikat dobročinností a milosrdenstvím.¹³⁴ Ještě v roli pražského biskupa stihl roku 1343 svolat synodu po vzoru svého předchůdce Jana IV. z Dražic, na níž mimo jiné přečetl papežskou bulu o exkomunikaci říšského císaře Ludvíka Bavora.¹³⁵ Arnošt z Pardubic také usiloval o řád a reformní kroky v řadách domácího duchovenstva.¹³⁶ Důkazem toho je vyhlášení zákazu tzv. božích soudů (*ordálů*), které označil jako barbarské a pohanské, a také nařízení ohledně potulných kněžích (*gyrovagi*), které neměli faráři najímat bez jejich odborného přezkoušení.¹³⁷

Za Arnoštova působení byl ustaven úřad generálního vikáře, který fungoval jako zástupce arcibiskupa, a také úřad korektora kléru.¹³⁸ Arnošt provedl také zásadní opatření ve vedení evidence beneficí a jejich obsazování, kdy se do nově zavedených evidenčních (konfirmačních) knih zapisovaly změny.¹³⁹ Tyto knihy začaly být vydávány v červnu 1354 a byly vedeny pod pravomocí generálních vikářů.¹⁴⁰ Arnošt z Pardubic má také zásluhu na vydání několika synodálních statut, z nichž měla zásadní význam provinciální statuta z roku 1349, platná po několik století, která plnila

¹³³ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Pražští biskupové za vlády Lucemburků Jana a Karla*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 195

¹³⁴ Vilém, z HASENBURKA, *Život ctihodného Arnošta, prvního arcibiskupa kostela pražského*, Praha 1994, s. 7

¹³⁵ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 192

¹³⁶ ŽŮREK, Václav, *Karel IV. Portrét středověkého vládce*, Praha 2018, s. 87

¹³⁷ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 262; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic: arcibiskup, zakladatel, rádce*, Praha 2008, s. 106

¹³⁸ Tzv. korektoři kléru působili jako oprávcí kněžských mravů. Mohli totiž trestat provinilce pokutami, vězením nebo zbavením obročí, dále bydleli při arcibiskupově dvoře a stravovali se při jeho stole. Prvním známým správcem duchovenstva byl řeholní augustiniánský kanovník z pražského Karlova Albert. Srov. ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 264; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic: arcibiskup, zakladatel, rádce*, Praha 2008, s. 130-134

¹³⁹ Konfirmační knihy byly pořizeny již roku 1354 a obsahovaly zápisy o úředním potvrzení držby všech církevních obročí, a to ohledně farářů, oltářníků či jiných beneficiátů, kteří byli na svá duchovní místa navrženi svými patrony. Konfirmační knihy zahrnují dobu od roku 1354 do roku 1436. Srov. ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 269; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic: arcibiskup, zakladatel, rádce*, Praha 2008, s. 140

¹⁴⁰ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské. Ze správních dějin pražské arcidiecéze*, Praha 1971, s. 25; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic: arcibiskup, zakladatel, rádce*, Praha 2008, s. 140

především funkci základního psaného zákoníku pro českou církev.¹⁴¹ Tato statuta ustanovila stěžejní princip, kdy každý věřící spadá pod duchovní správu místního faráře, a také usilovala o reformu života duchovenstva. Statuta se také snažila prosadit princip soudní privilegovanosti duchovenstva, tudíž duchovenstvo mělo spadat pouze pod církevní soudy.¹⁴² Další statuta kapituly u sv. Jiljí na Starém Městě pražském určovala příslušnost tzv. *prandií*¹⁴³ prelátům, kanovníkům i nižšímu duchovenstvu svatojilského kostela.¹⁴⁴ Arnošt z Pardubic je rovněž zmíněn v listině z 12. listopadu 1357 ve spojitosti se založením posledního cisterckého kláštera v Sedlci Dětřichem z Portic, a to konkrétně kvůli potvrzení vsi Skalice, která patřila ke klášternímu věnu.¹⁴⁵ Pro synodu, konanou roku 1353, nechal Arnošt z Pardubic vyhotovit tzv. *krátká statuta*, která shrnovala trestání žhářů a zamezení tajných manželství.¹⁴⁶

Roku 1355 rovněž následovalo vydání *Menšího statutu* a zavedení svátku Kopí a hřebů Ježíše Krista, stejně jako svátek Svatých ostatků, které Karel IV. získal a uložil v kostele sv. Víta.¹⁴⁷ Poté následovalo vyhlášení zákazu hry v kostky z roku 1357, stanovy z roku 1361, a stanovy pro pražský církevní soud a břevnovský klášter.

Za působení Arnošta z Pardubic také existovali arcijáhni, vykonávající vizitace farností, a vedle nich zvláštní důvěrníci s velkou pravomocí (korektoři), kteří stáli nad arcijáhnem, a kteří mohli provinilce trestat pokutami, vězením či zbavením obročí (příjmu, spojeného s určitým úřadem).¹⁴⁸ V Arnoštových statutech můžeme nalézt i tzv. milostivý rok (*annus gratiae*), který dovoloval kanovníkům disponovat v závěti polovinou výnosu jejich obročí v prvním roce po svém úmrtí. Z těchto prostředků se totiž hradily náklady spojené s pohřbem a případné dluhy, které po sobě zesnulý zanechal.¹⁴⁹ Co se týče vizitací, tak Arnošt z Pardubic věnoval zvláštní vizitační pozornost svému metropolitnímu kostelu, ovšem po vydání dodatků k mansionářským statutům rozšířil vizitační činnost na další církevní stavby. Tak například Arnošt

¹⁴¹ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny země Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 68; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic – arcibiskup, zakladatel, rádce*, Praha 2008, s. 108

¹⁴² KAVKA, František, *Karel IV. Historie života velkého vladaře*, Praha 1998, s. 149

¹⁴³ Tzv. *prandia* byly hostiny s velkým počtem chodů, které byly za vlády Karla IV. připravovány obedienciáři, kteří neměli vlastní dům, v domě proboštova vikáře. Srov. HRDINA, Jan – MAŘÍKOVÁ, Martina, *Kapituly v zemích Koruny české a v Uhrách ve středověku*, Praha 2011, s. 94

¹⁴⁴ HRDINA, Jan – MAŘÍKOVÁ, Martina, *Kapituly v zemích Koruny české a v Uhrách ve středověku*, Praha 2011, s. 94

¹⁴⁵ CHARVÁTOVÁ, Kateřina, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách (1142-1420)*, Praha 2002, s. 268

¹⁴⁶ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic, arcibiskup, zakladatel, rádce*, Praha 2008, s. 116-117

¹⁴⁷ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 264

¹⁴⁸ Srov. ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 264; FIALA, Zdeněk – ČECHOVÁ, Gabriela, *Předhusitské Čechy: Český stát pod vládou Lucemburků 1310-1419*, Praha 1978, s. 245

¹⁴⁹ HRDINA, Jan – MAŘÍKOVÁ, Martina, *Kapituly v zemích Koruny české a v Uhrách ve středověku*, Praha 2011, s. 110

navštěvoval kapitulou ve Staré Boleslavi jako jedinou osobně, a to z důvodu zvláštního významu tohoto místa, vztahujícího se ke sv. Václavovi.¹⁵⁰

Církevní správa za Jana Očka z Vlašimi

Jan Očko z Vlašimi působil od roku 1352 jako olomoucký biskup a po smrti Arnošta z Pardubic od roku 1364 také jako druhý pražský arcibiskup.¹⁵¹ Jako moravský biskup zůstal v těsném spojení s pražským dvorem a císař měl v něm spolehlivou oporu, což potvrzují četné zmínky o jeho činnosti v doprovodu Karla IV. na mnoha zahraničních cestách.¹⁵² Roku 1365 Jan získal hodnost stálého legáta (*legatus natus*), která ho opravňovala k vizitacím v míšeňské, bamberské a řezenské diecézi, kde ležely české državy. V samém závěru své církevní dráhy v době papežského schizmatu se stal prvním českým kardinálem, a to 17. září 1378.¹⁵³ Roku 1379 přijel do Čech legát římského papeže Urbana VI., kardinál Pileus de Prata, který utvrdil věrnost pražského dvora papeži, a který odevzdal Janu Očkovi kardinálský klobouk.¹⁵⁴

Co se týče Janovy správní činnosti, jedním z jeho důležitých činů bylo roku 1352 vydání zvláštního řádu pro olomoucký kostel, který mimo jiné nařizoval zřizování základních knih pro diecézní agendu, který byl sestaven podle dekretů Arnošta z Pardubic z roku 1349.¹⁵⁵ Za jeho působení rovněž vedle konfirmačních a erekčních knih vznikla soudní akta, jejichž vedením Jan Očko pověřil svého osobního písaře Jana z Pomuku.¹⁵⁶ Patrná byla také jeho podpora nápravného hnutí velkých mravokárců (Jana Milíče, Vojtěcha Raňkova, Matěje z Janova a dalších) a pokračování boje proti zlořádům v kostelní hudbě.¹⁵⁷ Záhy po svém nastoupení roku 1352 tedy vydal již zmíněný zvláštní řád pro olomoucký kostel. Roku 1370 Jan Očko rovněž provedl v pražském kostele slavnostní korunovaci manželky Václava IV., Johany Bavorské, a to

¹⁵⁰ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic – arcibiskup, zakladatel, rádce*, Praha 2008, s. 165-167

¹⁵¹ PODLAHA, Antonín, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum, aliorumque, praelatorum et canonicorum S. Metropolitanae Ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora*, Praha 1912, s. 33

¹⁵² Roku 1353 byl Jan s Karlem IV. ve Švýcarsku při jednání s Habsburky a jinými knížaty o landfrýdy, poté v lednu 1354 sloužil slavné rekviem v Trevíru za právě zesnulého tamního arcibiskupa Balduina, a také nechyběl na Karlově římské jízdě ke korunovaci roku 1355. Srov. ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 288

¹⁵³ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny země Koruny české IVb*, Praha – Litomyšl 2003, s. 69

¹⁵⁴ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 289-290

¹⁵⁵ KAVKA, František, *Karel IV. Historie života velkého vladaře*, Praha 1998, s. 169; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic: arcibiskup, zakladatel, rádce*, Praha 2008, s. 107-108

¹⁵⁶ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Pražští biskupové za vlády Lucemburků Jana a Karla*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 201

¹⁵⁷ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 288

v přítomnosti Karla IV. a jeho syna Václava.¹⁵⁸ Do doby Janova působení spadá také mnoho stavebních aktivit v Praze a pokračování přestavby pražské katedrály v gotickém stylu. S touto událostí je ve stejné době spojena žádost Karla IV. k papeži, aby nové sakrální prostory a stavby včetně oltářů mohl světit pouze pražský arcibiskup, tedy v té době Jan Očko z Vlašimi, který byl po celý svůj život ve velmi blízkém vztahu s Karlem IV.¹⁵⁹

Církevní správa a litomyšlský biskup Jan IX. ze Středy

Tento kancléř a přední činitel dvora Karla IV., postupně také litomyšlský a olomoucký biskup i notář se řadil ke Karlovým dvořanům.¹⁶⁰ Roku 1356 Jan založil v Litomyšli klášter augustiniánů eremitů, a tím podstatně změnil církevní poměry v zemi.¹⁶¹ Z praxe v olomouckém biskupství lze zmínit zejména nápravu církevního života, o níž se snažil ve svém biskupském kostele v Olomouci, kde nejdříve učinil konec sporům o užitky z kanovnických statků mezi předchůdci a nástupci.¹⁶² Poté roku 1376 potvrdil olomoucké kapitule její stanovy a doplnil je novými ustanoveními, shrnutými do stanov, pocházejících z reformní kroměřížské synody z 22. května 1380.¹⁶³ Pravděpodobně ve stejném roce vydal Jan ze Středy také zvláštní dekret, kterým znovu nařídil svěcení svátku Cyrila a Metoděje na 9. březen a zdůraznil tím úlohu obou světců jako ochránců země. Jan ze Středy se roku 1379 zasloužil také o udělení biskupských odznaků a rouch velehradským opatům od papeže Urbana VI., čímž si zmínění opati zajistili například právo udělovat po mši svaté a nešporách slavnostní požehnání, a také přední postavení mezi moravskými preláty.¹⁶⁴

¹⁵⁸ HOLÁ, Mlada – BOBKOVÁ, Lenka, *Lesk královského majestátu ve středověku*, Praha – Litomyšl 2005, s. 24

¹⁵⁹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Pražští biskupové za vlády Lucemburků Jana a Karla*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 201-202

¹⁶⁰ BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016, s. 35-42

¹⁶¹ PAPAŽÍK, David – SOMER, Tomáš, *Albert ze Šternberka. Arcibiskup, zakladatel, mecenáš a diplomat doby Karla IV.*, Praha 2021, s. 138

¹⁶² Konec sporů nastal díky zásahu Jana ze Středy v podobě stanovení dne sv. Prokopa (4. července) jako hranice příjmů předchůdců i nástupců. Srov. ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 324

¹⁶³ Ustanovení z roku 1376 se týkala povinnosti trvalého pobytu při kapitule (rezidenci) a o povinnostech vikářů. Dekrety kroměřížské synody z roku 1380 se zase týkají jednak kněžské kázně (znovu se zakázalo soužití muže a ženy bez uzavření sňatku) a svěcení svátků, jednak trestů klatby za násilí spáchané na církvi světskými kořistníky. Srov. ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 325

¹⁶⁴ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 324-328

Církevní správa a litomyšlský biskup Albert ze Šternberka

Albrecht ze Šternberka, magdeburský arcibiskup a posléze biskup v Litomyšli¹⁶⁵ byl mimo jiné i nástupcem Jana ze Středy, se kterým podepsal roku 1371 dohodu o položení základů prvního kláštera augustiniánů-kanovníků ve Šternberku na Moravě.¹⁶⁶ V rámci činnosti v církvi proslul zejména přinesením ostatků sv. Viktorina do Čech. Stalo se tak roku 1376, kdy se po této významné události rozšířil kult sv. Viktorina v Čechách, ovšem v pražské diecézi byl trvale zařazen až roku 1392.¹⁶⁷ Nezůstalo ovšem pouze u sv. Viktorina, získal rovněž ostatky sv. Mořice, jež přivezl do Olomouce, což pravděpodobně dalo podnět k velkolepé stavbě chrámu sv. Mořice na místě starého kostela.¹⁶⁸

Během prvního Albertova působení v Litomyšli se udál spor mezi ním a biskupskou kapitulou o úrok z kuřat a ovsy ze vsi Opatov, která byla kapitulním zbožím, a která si Albert přisvojil, přičemž tento spor vyřešil až Albertův nástupce Petr Jelito. Zajímavé je, že se na Alberta opakovaně obracel papež Urban V. s různými žádostmi, jako například roku 1366 ohledně zamezení sporů mezi faráři a žebravými řády.¹⁶⁹ Albert ze Šternberka se o svoji diecézi staral velice svědomitě, což dokládají četné vizitace několika benediktinských klášterů při jeho druhém působení od roku 1371, jako například v Podlažicích u Chrudimi.¹⁷⁰ Při jeho druhém působení v Litomyšli ho pověřoval papež Řehoř XI. různými úkoly, například roku 1374, kdy měl prošetřit obvinění proti Janu Milíčovi z Kroměříže, nebo ho opakovaně pověřoval úlohou konzervátora (opatrovníka) církevních institucí v českých zemích.¹⁷¹

¹⁶⁵ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny země Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999, s. 519; PAPAJÍK, David – SOMER, Tomáš, *Albert ze Šternberka. Arcibiskup, zakladatel, mecenáš a diplomat doby Karla IV.*, Praha 2021, s. 11

¹⁶⁶ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 330-331

¹⁶⁷ BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016, s. 76

¹⁶⁸ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 331

¹⁶⁹ PAPAJÍK, David – SOMER, Tomáš, *Albert ze Šternberka. Arcibiskup, zakladatel, mecenáš a diplomat doby Karla IV.*, Praha 2021, s. 62-63

¹⁷⁰ Srov. PAPAJÍK, David – SOMER, Tomáš, *Albert ze Šternberka. Arcibiskup, zakladatel, mecenáš a diplomat doby Karla IV.*, Praha 2021, s. 147; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Litomyšlské biskupství*, in: *Litomyšl. duchovní tvář českého města*, Praha 1994, str. 38-39

¹⁷¹ Albert ze Šternberka působil jako opatrovník nejprve 9. července 1373 v premonstrátském klášteře v Milevsku, poté 27. března 1375 v premonstrátském klášteře v Chotěšově, a nakonec 1. února 1377 v olomoucké kapitule. Srov. PAPAJÍK, David – SOMER, Tomáš, *Albert ze Šternberka. Arcibiskup, zakladatel, mecenáš a diplomat doby Karla IV.*, Praha 2021, s. 147

5. ROLE CÍRKEVNÍCH HODNOSTÁŘŮ NA DVOŘE KARLA IV. A VYPRÁVĚCÍ PRAMENY

Zbraslavská kronika

V Čechách postupně usazený řád cisterciáků (původem z francouzského kláštera Cîteaux) proslul několika významnými kláštery i osobnostmi. Z hlediska zaměření tématu je potřeba vyzdvihnout zejména klášter na Zbraslavi, který založil a fundoval král Václav II.¹⁷² V jeho zdech od počátku 14. století vznikla pro domácí historiografii jedna z klíčových kronik, zvaná *Zbraslavská kronika*. Sepsali ji dva autoři, a to zbraslavský opat Ota Durynský, a po něm dílo rozšířil a upravil Petr Žitavský.¹⁷³ Tato latinská kronika měla na úvod za úkol podat výklad o pozitivních a příkladných rysech zakladatelovy osobnosti.¹⁷⁴ Nechybí v ní ani citace biblických textů a antických autorů. Úvodní Otova část kroniky pak nese výrazně legendistický charakter, kdy je Václav II. představen jako ideální panovník.¹⁷⁵ Původní autor, tedy Ota Durynský, v počátečních částech kroniky oslavuje Václava II. jakožto zakladatele Zbraslavského kláštera.¹⁷⁶ Kronika rovněž vyzdvihuje Václavovu zbožnost a pokoru, zájem o věrouku a cenné relikvie, a také náklonnost ke všem duchovním osobám, především cisterciákům.¹⁷⁷ Zbraslavská kronika je klíčová pro prameny doby Karla IV., neboť kronikáři ji často využívali jako hlavní pramen, zvláště tak činil František Pražský, který z ní kupříkladu až do roku 1337 přebíral celé pasáže.¹⁷⁸

O Janovi z Dražic se ve Zbraslavské kronice mluví jako o pražském biskupovi, který proslul coby uvědomělý ctitel a milovník národního jazyka, a také jako odpůrce Němců. Vyzdvihována je zde také jeho stavitelská činnost.¹⁷⁹ V další části kroniky se Janovi z Dražic věnuje samostatná kapitola o roce 1318, kdy byl povolán k římské kurii.

¹⁷² K tématu dějin řádu cisterciáků a počátkům Zbraslavského kláštera lze doporučit například: CHARVÁTOVÁ, Kateřina, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 2. Kláštery, založené ve 13. a 14. století*, Praha 2002; DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, *Královský dvůr Václava II.*, České Budějovice 2011; DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, *Familiares regis, Duchovenstvo na dvoře krále Václava II.*, in: *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*, Praha 2007

¹⁷³ SEIBT, Ferdinand – MAUROVÁ, Markéta, *Karel IV. císař v Evropě (1346-1378)*, Praha 1999, s. 63

¹⁷⁴ DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, *K pojetí dobré vlády v Kronice zbraslavské*, in: *Za zdi kláštera. Cisterciáci v českých dějinách*, České Budějovice 2010, s. 82-97

¹⁷⁵ NECHUTOVÁ, Jana, *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, Praha 2000, s. 132

¹⁷⁶ Petr, ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika (Chronicon aulae regiae)*, Praha 1976, s. 7

¹⁷⁷ Srov. ŽEMLIČKA, Josef a kol., *Století posledních Přemyslovců. Český stát a společnost ve 13. století*, Praha 1986, s. 172; DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, *K pojetí dobré vlády v Kronice zbraslavské*, in: *Za zdi kláštera. Cisterciáci v českých dějinách*, České Budějovice 2010, s. 82-97

¹⁷⁸ NECHUTOVÁ, Jana, *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, Praha 2000, s. 132-134

¹⁷⁹ Petr, ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika (Chronicon aulae regiae)*, Praha 1976, s. 283

Stalo se tak konkrétně 10. května, kdy podnikl cestu do Avignonu, kde měl v té době papež svůj dvůr.¹⁸⁰ Událost je v kronice popsána takto: „*Iste enim episcopus, quia personaliter ad curiam citatus prius fuerat, premissis nunciis nichil agere poterat, ut dicitur, ducentis marcis auri pro viatico assumptis VI idus Maii de Praga egrediens versus Auinionam, ubi nunc papa habet curiam, procedebat.*“¹⁸¹ V této kapitole je rovněž vyprávěna událost, kdy Jan Jindřich ze Šumberka, kanovník vyšehradské kapituly, obvinil Jana z Dražic z hájení kacířů a ze svatokupectví.¹⁸² Kronika se dále zmiňuje o 2. červenci roku 1330, kdy se Jan z Dražic vrátil z Avignonu, ve kterém pobýval s velkou nechutí. Poté byl Jan dle kroniky opět dosazen na všechny své dřívější úřady a byl s náležitou obřadností poctěn od duchovenstva a veškerého lidu.¹⁸³ V další části Zbraslavské kroniky je Jan z Dražic zmíněn jako rozhodčí ve věci sporu mezi faráři a žebravými řády, který byl nakonec přenesen k vyřešení k papeži.¹⁸⁴

Ve spojitosti s rokem 1337 se kronika o Janovi zmiňuje ohledně korunovace královny Beatrix na Pražském hradě, jelikož ji zde sám Jan korunoval na českou královnu.¹⁸⁵ Konkrétně se kronika o této události zmiňuje následovně: „*Eodem anno XV kalendas Junii Beatrix regina in castro Pragensi ab Johanne eiusdem ecclesie episcopo die dominico non cum tanta sollempnitate celebri, quantam nos alias priori tempore vidimus in huiusmodi coronacionibus fieri, corona regni Boemie coronatur.*“¹⁸⁶ Jan z Dražic je rovněž zde zaznamenán díky své výpomoci královně Elišce Přemyslovně, která se chystala na slavnostní uvítání k příležitosti jejího sňatku s prvorozeným synem Jindřicha Korutanského, tedy Janem Lucemburským. Jan z Dražic totiž daroval královně bílý mimochodník a dvě stříbrné číše, které byly ozdobeny zlatem.¹⁸⁷ V kapitole o jeho návratu z Avignonu je vyzdvížena jeho horlivá činnost. Jan si totiž hned po převzetí správy své diecéze znovu vytvořil okázalý dvůr a usiloval o povznesení správy biskupských statků a důrazné hájení zájmů

¹⁸⁰ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Svět české středověké církve*, Praha 2010, s. 451-460

¹⁸¹ Překlad: *Tento biskup totiž, poněvadž byl osobně předtím předvolán ke kurii, nemohl nic pořádit vyslanými posly, vzal si dvě stě hřiven zlata jako cestovné a odjel dne 6. května z Prahy do Avignonu, kde má nyní papež sídlo.* Srov. Petr, ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 248

¹⁸² Petr, ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika (Chronicon aulae regiae)*, Praha 1976, s. 317-318

¹⁸³ Petr, ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 300

¹⁸⁴ Petr, ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika (Chronicon aulae regiae)*, Praha 1976, s. 399-400

¹⁸⁵ Petr, ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 334

¹⁸⁶ Překlad: *Téhož roku dne 15. června je královna Beatrix na hradě pražském od Jana, biskupa téhož kostela, v neděli neslavenou s tak velkou vážností, jak jsme viděli při jiných korunovacích, korunována korunou Českého království.* Srov. Petr, ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika (Chronicon aulae regiae)*, Praha 1976, s. 415

¹⁸⁷ Petr, ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika (Chronicon aulae regiae)*, Praha 1976, s. 451

duchovenstva.¹⁸⁸ Jan z Dražic byl podle Zbraslavské kroniky až do své smrti osobností velkého formátu. František Pražský o něm napsal, že byl: „zbožný dobrodinec, utěšitel i otec duchovenstva a českého národa věrný horlivý milovník a neúnavný zastávce“.¹⁸⁹

O Arnoštovi z Pardubic tato kronika vypráví ve spojitosti s dostavbou kostela sv. Jiljí v Praze, jehož patronem byl Jan IV. z Dražic.¹⁹⁰ Další zmínky o Arnoštovi nejsou v této kronice zaznamenány, stejně jako o Janu Očkovi z Vlašimi či Janu ze Středy, neboť přesuje časový horizont kroniky.

Kronika tak řečeného Dalimila

Tato kronika, která je považována za nejznámější českou veršovanou kroniku, obsahuje zhruba 4600 veršů, rozdělených do 106 stručných kapitol.¹⁹¹ Události zaznamenává od biblické potopy světa až do nástupu Jana Lucemburského na český trůn roku 1310.¹⁹² Neznáme autora díla, jméno podle Dalimila je až pozdní záležitostí, resp. poprvé se o takzvaném Dalimilovi zmiňuje kronikář Václav Hájek z Libočan ve své *Kronice české* z roku 1541, konkrétně hovoří o jistém Dalimilovi Mezeříckém, ovšem toto jméno není nijak známo, stejně jako jeho případná díla.¹⁹³ Při hledání autorů se objevila řada jmen. Jedna z hypotéz uvádí, že autorem kroniky byl nejvyšší komorník Českého království Petr I. z Rožmberka. Uvažuje se však rovněž i o dalších osobách, jako například o Janovi IV. z Dražic, Vojtěchu Raňkovi z Ježova či Františku Pražském.¹⁹⁴ Kronika zachycuje z faktografického hlediska pouze nástup Jana Lucemburského na český trůn, cenná je však pro postižení názorů české šlechty na uspořádání země a postavení krále v ní. Je v ní zachycena rovněž nechuť šlechty vůči cizincům, především proti Němcům.¹⁹⁵ V 96. kapitole, věnující se vztahu krále Václava II. s Němci se nachází krátká zmínka o nástupu Jana IV. z Dražic na biskupský stolec po smrti biskupa Řehoře

¹⁸⁸ Srov. *Kronika Františka Pražského*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 373; Petr, ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika (Chronicon aulae regiae)*, Praha 1976, s. 494-495

¹⁸⁹ *Kronika Františka Pražského*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 436

¹⁹⁰ Petr, ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika (Chronicon aulae regiae)*, Praha 1976, s. 495

¹⁹¹ Srov. DAŇHELKA, Jiří (edd.), *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila: vydání textu a veškerého textového materiálu*, Díl 1 a 2., Praha 1988

¹⁹² OPELÍK, Jiří – FORST, Vladimír, *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*, Praha 1985-2008, s. 510

¹⁹³ HRABÁK, Josef – MUKAŘOVSKÝ, Jan, *Dějiny české literatury I. Starší česká literatura*, Praha 1959, s. 114

¹⁹⁴ Srov. zejména BLÁHOVÁ Marie, *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila*, díl 1,2,3, Praha 1995; HONZÍKOVÁ, Milena, *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila 3. Staročeská kronika tak řečeného Dalimila v kontextu středověké historiografie latinského kulturního okruhu a její pramenná hodnota*, Praha 1995, s. 176

¹⁹⁵ BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 1999, s. 201

Zajíce z Valdeka, konkrétně takto: *Tehdy biskup Řehoř sešel, na biskupský stolec kněz Jan vešel.*¹⁹⁶

Kronika Františka Pražského

Zpovědník biskupa Jana IV. z Dražic, František Pražský, tuto kroniku začal psát na Janovo přání, a první recenzi kroniky Janovi též věnoval.¹⁹⁷ František hojně čerpal ze Zbraslavské kroniky a v druhém zpracování jeho kroniky se věnoval životu a činnosti Jana IV. z Dražic.¹⁹⁸ Ve druhé kapitole kroniky se autor zmiňuje o Janovi z Dražic jako o synovi Řehoře z Dražic, jenž byl purkrabím na Pražském hradě, a také jako o pražském biskupovi.¹⁹⁹ Šestnáctá kapitola se věnuje celému procesu zvolení a vysvěcení Jana IV. na pražského biskupa, a označuje ho jako nejceněnějšího a nejvíce žádoucího pro církev. Jan z Dražic rovněž podle kroniky kdykoli, když král táhl na výpravu nebo do války, doprovázel krále s velkým vojskem nebo místo sebe posílal na vlastní náklady vybrané vojsko.²⁰⁰

Další z prelátů v chronologickém sledu je Arnošt z Pardubic, který je jmenován v sedmnácté kapitole třetí části kroniky, jež se podrobně věnuje jeho volbě na prvního pražského arcibiskupa po smrti Jana IV. z Dražic. Arnoštovi se totiž podařilo u papežské kurie získat pallium (arcibiskupský odznak), po kterém toužil Karel IV., jelikož si přál, aby se pražský kostel stal metropolitním sídlem, a aby podléhal papežské kurii, nikoli mohučskému arcibiskupovi.²⁰¹ Poté následovalo vysvěcení Arnošta z Pardubic na pražského arcibiskupa, po němž Arnošt založil nový pražský kostel, který poté rozšířil o sbor 24 světských kleriků.²⁰² Dále se dozvídáme, že se Arnošt významně podílel na vojenském tažení opavského vévody Mikuláše společně s Karlem IV. na Moravu proti polskému a uherskému králi. Arnošt totiž poslal na pomoc Karlovi a Mikulášovi značné množství těžkooděnců a silných bojovníků.²⁰³ Byl také podle kroniky přítomen na potvrzení volby Karla IV. římským králem, které se konalo 6.

¹⁹⁶ FLAJŠHANS, Václav, *Česká kronika tak řečeného Dalimila*, Praha 1920, s. 172 a srov. BLÁHOVÁ Marie, *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila*, díl 1,2,3, Praha 1995

¹⁹⁷ František, PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 58

¹⁹⁸ BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny země Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 1999, s. 202

¹⁹⁹ *Kronika Františka Pražského*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 366

²⁰⁰ Srov. *Kronika Františka Pražského*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 437-438; František, PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 72-74

²⁰¹ František, PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 73

²⁰² *Kronika Františka Pražského*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 439

²⁰³ František, PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 136-137

listopadu roku 1346, a které slavnostně provedl papež Klement VI.²⁰⁴ Roku 1348 po potvrzení pražské univerzity Karlem IV. a povolání mistrů a doktorů z ciziny se Arnošt z Pardubic dokonce staral o mistra, který kázal v pražském kostele. Dále společně s Karlem IV. každý rok přikazovali duchovním celého Českého království, aby darovali jistý příspěvek k zdárnému dovršení stavby pražského kostela.²⁰⁵ V téže době přišel dle kroniky ke králi Karlovi velice vzdělaný starosta Říma Mikuláš, který ovšem pronášel mnoho pochybných tvrzení, a tak byl Arnoštem uvězněn kvůli podezření z kacířství. Zmíněný Mikuláš byl posléze po zveřejnění nálezů o jeho vyhraněnosti v záležitosti víry odsouzen za kacířství a poslán k papežské kurii.²⁰⁶ Posléze kronika vypráví o nástupu Jana Očka po smrti olomouckého biskupa Jana VII. Volka roku 1352 do úřadu olomouckého biskupa, stejně jako o jeho slavnostním vysvěcení v pražském kostele Arnoštem z Pardubic.²⁰⁷

²⁰⁴ *Kronika Františka Pražského*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 452-453

²⁰⁵ František, PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 142

²⁰⁶ *Kronika Františka Pražského*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 455

²⁰⁷ František, PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 154

Kronika Pražského kostela

Tuto kroniku sepsal pražský kanovník a vedoucí stavby chrámu sv. Víta Beneš Krabice z Weitmile.²⁰⁸ Do své kroniky zařadil vedle životopisu Karla IV. také větší část životopisu Arnošta z Pardubic od Viléma z Lestkova.²⁰⁹ Ve spojitosti s rokem 1334 krátce po přivítání první manželky Karla IV. Blanky z Valois na Pražském hradě, se kronika zmiňuje o Janovi z Dražic, který urovnal a uklidnil spor mezi světským duchovenstvem a žebravými řády kvůli čtvrtině pohřebních poplatků. Při tomto sporu docházelo ke střetům mezi těmito dvěma stranami, jejichž důsledkem bylo mnoho zraněných.²¹⁰ O dva roky později je zmíněn Jan IV. z Dražic, když zmírnil nařízení o půstu a vydal rozhodnutí, které mělo pečovat o blaho duší. Tento krok přiměl Jana po zpozorování toho, že se půst v předvečer Zjevení Páně a svatého Víta pod trestem exkomunikace téměř nedodržuje, a to dokonce pod pohružkou exkomunikace.²¹¹ Krátce před jeho smrtí je ještě zaznamenáno vysvěcení chóru roudnického kláštera roku 1340, které sám provedl. Následně je v kronice ve spojitosti se svým úmrtím na počátku roku 1343 kladně zhodnocen díky své dobré pověsti, kterou po sobě zanechal.²¹² Toto zhodnocení je v kronice zaznamenáno následovně: „*Anno Domini MCCCXLIII in octava sanctorum Innocentium venerabilis pater Iohannes III, episcopus Pragensis XXVII, viam carnis universe est ingressus, bonam post se famam relinquens, ut in precedentibus scribitur.*“²¹³

Arnošt z Pardubic je prvně v kronice zmíněn 11 dní po smrti Jana IV. z Dražic, kdy byl zvolen pražským biskupem. Je zde zmíněn jako syn zemřelého pana Arnošta z Pardubic, statečného rytíře.²¹⁴ Dále je v kronice vyzdvihnuto jeho založení sboru 24 kněží v Pražském kostele, kteří měli každý den zpívat ranní, nešporní i jiné modlitby, a při úsvitu modlitby o blahoslavené Panně. Následně je Arnošt zmíněn ve spojitosti s osvobozením pražského kostela z podřízenosti mohučskému arcibiskupovi, a jemuž

²⁰⁸ *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884; Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987

²⁰⁹ BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 1999, s. 202

²¹⁰ *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 489

²¹¹ Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 196

²¹² *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 492

²¹³ Překlad: *Léta Páně 1343, v oktávu svatých Mlád'átek, ctihodný otec Jan IV., dvacátý sedmý biskup pražský, nastoupil cestu veškerého těla, zanecháváje po sobě dobrou pověst, jak je napsáno v předchozím líčení*. Srov. Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 205

²¹⁴ *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 495

byly podřízeny olomoucký i litomyšlský kostel, o což se zasloužil Karel IV., který rovněž vysvětil Arnošta na pražského arcibiskupa.²¹⁵ Zároveň Karel poslal Arnoštovi arcibiskupské pallium, které bylo posléze přivezeno za velké slávy do Prahy, a po jeho přivezení rovněž došlo k položení základního kamene na výstavbu nového pražského kostela.²¹⁶ Poprvé se o vojenské výpravě Arnošta z Pardubic kronika zmiňuje ve spojitosti s rokem 1344, kdy svídnický vévoda Bolek zajal a uvěznil vazala krále Jana Lucemburského, a tak se český král rozhodl shromáždit vojsko společně s Arnoštem a synem Karlem IV. Ti poté vtrhli do Svídnicka, které pustošili, a dobyli město Svídnici, a také bez boje ovládli město Landshut, načež následovalo uzavření příměří mezi zneprátelenými stranami.²¹⁷ Kronika nadále velice obsáhle vypráví o vyslání Arnošta z Pardubic roku 1346 s dekretem o volbě Karla IV. k papeži do Avignonu, ve kterém Arnošt prokázal svoji výřečnost a vzdělanost díky krásnému a mistrovskému proslovu. Po ukončení tohoto proslovu papež Kliment VI. potvrdil Karlovu volbu jako řádně vykonanou, a následně dal listy s nařízením jeho korunovace na římského krále kurfiřtům včetně Arnošta z Pardubic.²¹⁸ Arnošt tyto listy přinesl Karlovi a na základě toho se v Bonnu sešli arcibiskupové trevírský a kolínský, a ti pomazali a korunovali Karla IV. na římského krále. Téhož roku, tedy 2. září, byl Karel IV. spolu s Blankou z Valois korunován Arnoštem z Pardubic na českého krále a královnu.²¹⁹ S rokem 1348 kronika zaznamenává příchod zvláštních mužů z Německa, kteří sami sebe na veřejnosti bičovali, vzájemně si svěřovali své hříchy a ukládali pokání, a kteří kázali lidu. Když se Arnošt dozvěděl o těchto mužích, zakázal a znemožnil jim tuto činnost.²²⁰ Ve stejném roce je také popsáno založení pražské univerzity Karlem IV., v jehož kontextu je Arnošt zmíněn takto: *Nejprve sám král, pak pan Arnošt a kapitula téhož kostela, pak i ostatní preláti a sbory jiných kostelů, jakož i kláštery Království českého složili dostatečně velkou částku peněz a zakoupili na různých místech věčné důchody a platy ve prospěch tohoto díla.*²²¹ Ve spojitosti s rokem 1351 se kronika zmiňuje o ustanovení Karla IV., aby v kryptě kostela ve Staré Boleslavi byla u hrobu sv. Václava každý den zpívána

²¹⁵ Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 203-204

²¹⁶ *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 512-513

²¹⁷ Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 205-206

²¹⁸ *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 513

²¹⁹ Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 224

²²⁰ *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 516

²²¹ Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 226

mše. Toto ustanovení potvrdil a svým listem schválil Arnošt z Pardubic.²²² O rok později je také v kronice zapsáno vysvěcení nového olomouckého biskupa Jana Očka z Vlašimi, které provedl Arnošt z Pardubic v pražském kostele.²²³ Dále je ve spojitosti s rokem 1355 Arnošt zmíněn jako člen věrného doprovodu Karla IV. na cestě za císařskou korunou do Itálie, konkrétně při slavnostní cestě do města Pisy.²²⁴ Arnošt je v této kronice popisován jako velice milosrdný a štedrý vůči chudým. Příkladem jistě je zápis o roce 1362, kdy prý Arnošt rozdal velké almužny v podobě chlebu a obilí chudým ve městech, vsích a městečkách, jelikož v té době panoval hladomor kvůli velkému nedostatku obilí.²²⁵ Následně se kronika zabývá rokem 1364, kdy Arnošt odjel kvůli jistým obtížím svého kostela za císařem na jednání do Budyšína, kde učinil velké kázání, a kde veřejně odsloužil mši. Následně ho ovšem postihly horečky a krátce nato byl převezen do Roudnice, kde sepsal závěť, ve které daroval svým služebníkům mnoho darů, a kde následně zemřel.²²⁶

O Janu Očkovi z Vlašimi se kronika poprvé zmiňuje ve spojitosti s jeho vysvěcením na olomouckého biskupa, které provedl roku 1352 arcibiskup Arnošt z Pardubic, kdy je zmíněn jako *probošt Všech svatých, sekretář pana Karla a olomoucký zvolenec*. Následně je Jan Očko zmíněn vedle Arnošta z Pardubic ve věrném doprovodu císaře Karla IV. na cestě za císařskou korunou po Itálii.²²⁷ Po smrti Arnošta z Pardubic kronika vypráví o jeho zvolení pražským arcibiskupem, které zprvu kvůli svému stáří odmítal, ale papež s jeho volbou souhlasil, a tak byl Jan Očko převeden z olomouckého kostela do pražského kostela. O této události se kronika zmiňuje takto: „*Jakmile nadešla tato doba, shromáždili se děkan a kapitula v kapitulní síni a vzývajíce milost Ducha svatého, bez jakéhokoli předchozího jednání, ale hned jakoby vnuknutím, všichni jednomyslně, aniž vůbec někdo odporoval, soustředili své hlasy na nejctihodnějšího v Kristu otce, pana Jana, biskupa olomouckého, sekretáře a rádce našeho pana císaře.*“²²⁸ Roku 1365 podle kroniky Jan Očko vysvětil oltář sv. Víta a svaté Marie v novém pražském chóru, a také kapli ve věži hradu Karlštejna, který vystavěl Karel IV. Ve stejném roce také Karel IV. vymohl v Avignonu to, aby arcibiskup Jan a všichni jeho nástupci zastávali úřad legáta (zplnomocněnce) v pražské,

²²² *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 520

²²³ Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 228

²²⁴ *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 523

²²⁵ Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 233

²²⁶ *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 531-532

²²⁷ Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 228-230

²²⁸ *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 532

řezenské, bamberské a míšeňské diecézi.²²⁹ Rok 1368 kronika spojuje s odjezdem Karla IV. do Itálie na pomoc papeži Urbanu V. Těsně před odjezdem totiž Karel předal správu zemí Koruny české arcibiskupu Janu Očkovi.²³⁰ Kronika se dále zmiňuje o korunovaci Johany, dcery bavorského vévody Albrechta a manželky Václava IV., kterou Jan Očko roku 1370 korunoval v pražském kostele na českou královnu. Téhož roku je zaznamenána výstavba špitálu pro chudé kněze před Pražským hradem, na které se Jan podílel.²³¹ Ve stejném roce je rovněž v kronice zachyceno vysvěcení kostela sv. Jiljí na Starém Městě pražském, který začal stavět Jan IV. z Dražic, a čemuž byl svědkem císař Karel IV. Následně po upadnutí císaře Karla do těžké nemoci je zaznamenáno složení úcty Janem císaři, a to s korouhvemi uprostřed Prahy.²³² Naposledy se kronikář Beneš Krabice z Weitmile zmiňuje o Janu Očkovi vzhledem k jeho nařízení o přenesení těl českých knížat a králů ze svých starých hrobů a jejich pohřbení v novém chóru pražského kostela, čehož se zúčastnil i sám kronikář Beneš Krabice jakožto ředitel celé akce.²³³

Jan ze Středy se v kronice objevuje jakožto člen věrného doprovodu císaře Karla IV. po Itálii, konkrétně při cestě k městu Pise, který od Karla dostával po celou cestu žold (plat za vojenskou službu).²³⁴ Albert ze Šternberka v této kronice zmíněn není.

Kronika česká Jana Marignoly

Tato kronika, sepsaná bisignanským biskupem Janem Marignolou z minoritského řádu z Florencie, byla věnována Karlu IV. s cílem poučení jeho lidu a zlepšení mravů pomocí míru a věčného štěstí.²³⁵ Kronika vznikla roku 1353 na žádost Karla IV. po Janově příjezdu do Čech. Marignolova kronika je rozdělena na tři části, z nichž první část je věnována událostem od stvoření světa po stavbu Babylonské věže, druhá příběhům od vlády babylonského krále Nimroda po vládu Karla IV., a třetí od krále Melchisedecha po Arnošta z Pardubic.²³⁶ Jan Marignola se na počátku kroniky rovněž

²²⁹ *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 537; Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 237

²³⁰ Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 237

²³¹ *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 546

²³² Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 243

²³³ *Kronika Beneše z Weitmile*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 524

²³⁴ Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 247

²³⁵ *Kronika Jana z Marignoly*, in: FRB III, Praha 1884, s. 493

²³⁶ Jan MARIGNOLA, *Kronika česká*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 448-516

nazývá jako kaplan císaře Karla IV.²³⁷ Konkrétně se Jan o sobě zmiňuje takto: „...*ego frater Johannes dictus de Marignolis de Florencia ordinis Minorum, Bysianensis ecclesie episcopus, tue imperialis aule capellanus...*“²³⁸ Dále zde stojí za zmínku zápis o zázraku, který se udál po uříznutí prstu svatého Mikuláše. Hlavními účastníky této události byli Karel IV., který odřízl kus masa tohoto prstu, ze kterého následně vytryskl proud krve, a také Arnošt z Pardubic, který spojil oba články prstu k sobě, a který po tomto zázraku následně postavil oltář, zasvěcený svatému Mikulášovi.²³⁹ Jan Marignola svou kroniku dokončil až po svém odchodu z Čech, a to pod latinským názvem *Cronica Boemorum (Kronika česká)*.²⁴⁰

Kronika Přibíka Pulkavy

Verze kroniky od mistra pražské univerzity Přibíka Pulkavy z Radenína vznikla z popudu Karla IV., jelikož měla zrcadlit jeho vladařskou slávu. Sám Karel IV. kronikářovu práci průběžně sledoval a ovlivňoval, čemuž nasvědčuje skutečnost, že Pulkava musel sepsat druhou a posléze třetí recenzi již napsané části, tudíž musel několikrát svou kroniku upravovat.²⁴¹ Pulkavova kronika se jen okrajově zmiňuje o Janovi IV. z Dražic, a to v 83. a 85. kapitole, ve kterých se shodně nachází zmínka o jeho nástupu na post pražského biskupa, a to takto: *Léta Páně 1301 dne 13. září zemřel pražský biskup Řehoř. Po něm nastoupil v biskupství pražský kanovník pan Jan, syn Řehoře z Dražic.*²⁴² Albert ze Šternberka je v této kronice zmíněn pouze nepřímo ve spojitosti se zmínkou o příslušníkovi jeho rodu pánů ze Šternberka, kterého byl Albert velmi důležitou součástí. Tato zmínka pojednává nepřesně o vpádu Kumánů do Čech, místo nichž jsou v kronice uvedeni Tataři.²⁴³ O zbývajících církevních hodnostářích Karlovy doby (Janovi ze Středy, Arnoštovi z Pardubic či Janu Očkovi z Vlašimi) se nenachází žádná zmínka.

²³⁷ *Kronika Jana z Marignoly*, in: FRB III, Praha 1884, s. 493

²³⁸ Překlad: ... *já, bratr Jan řečený z Marignoly z Florencie řádu minoritského, biskup bisignanského kostela, kaplan tvého císařského paláce...* Srov. Jan MARIGNOLA, *Kronika česká*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 448

²³⁹ Jan MARIGNOLA, *Kronika česká*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 457

²⁴⁰ BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 1999, s. 203

²⁴¹ BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 1999, s. 204; BOBKOVÁ, Lenka – ŽALUD, Zdeněk, *Dvůr Karla IV.*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 299

²⁴² Přibík PULKAVA z RADENÍNA, *Kronika česká*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987, s. 388

²⁴³ Srov. Přibík PULKAVA z RADENÍNA, *Kronika česká*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987, s. 360; BLÁHOVÁ, Marie (edd.), *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 574

Stručné sepsání kroniky římské a české

Autorem tohoto díla je opatovický opat, kronikář a diplomat dvora Karla IV. Jan Neplach, který si získal Karlovu přízeň i díky častému cestování v jeho službách včetně korunovační jízdy do Říma roku 1355.²⁴⁴ Ve spojitosti s příjezdem moravského markraběte Karla IV. do Čech se Neplach zmiňuje o roce 1334, kdy všechno duchovenstvo pražské diecéze povstalo proti řádům žebravých mnichů a zapříčinilo se o jejich vyloučení z komunity.²⁴⁵ Zmínka o této události zní takto: „*A. d. MCCCXXXV illustris princeps ac dominus, dominus Karolus, marchio Morauie, Boemiam intravit. Et eodem anno totus clerus Pragensis diocesis contra ordines mendicantium insurrexit et Ipsos excommunicari procuravit.*“²⁴⁶ Rok 1339 následně kronikář spojil se svou cestou za vzděláním do italské Boloně, kam ho vyslal opatovický opat Hroznata (předchůdce Neplacha).²⁴⁷ Poté se kronika zmiňuje o cestě Karla IV. na císařský trůn roku 1365 včetně stručného popisu celého obřadu před korunovaci, během ní i po korunovaci, a také vyjmenování všech zúčastněných kardinálů, vévodů a dalších osob.²⁴⁸

Poslední část kroniky je zaměřena na ustanovení a určení pražského arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi a jeho nástupců k napravování duchovenstva, důstojnosti a k jiným vlastnostem, které musí každý arcibiskup mít. Toto ustanovení zaznělo 27. května roku 1365 z úst papeže Urbana V. se souhlasem všech kardinálů.²⁴⁹ Tentýž den ještě papež povolil pražskému arcibiskupovi a jeho nástupcům nosit kříž, poskytovat slavnostní požehnání, a také mít pallium v plné moci k volnému užívání. Císař Karel IV. také podle kroniky uvedl pražského arcibiskupa Jana Očka do plného vlastnictví pražského kostela v řezenské, braniborské, norimberské i míšeňské diecézi.²⁵⁰ Touto událostí

²⁴⁴ BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 1999, s. 203

²⁴⁵ Jan NEPLACH, *Neplacha, opata opatovského, krátká kronika římská a česká*, in. FRB III, Praha 1882, s. 481

²⁴⁶ Překlad: *Léta Páně 1335 jasný kníže a pán, král Karel, markrabí moravský, přišel do Čech. Téhož roku všechno duchovenstvo pražské diecéze povstalo proti řádům žebravých mnichů a přičiňovalo se, aby byli vyobcováni.* Srov. Jan NEPLACH, *Stručné sepsání kroniky římské a české*, in. *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 547

²⁴⁷ Jan NEPLACH, *Stručné sepsání kroniky římské a české*, in. *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 547

²⁴⁸ Jan NEPLACH, *Neplacha, opata opatovského, krátká kronika římská a česká*, in. FRB III, Praha 1882, s. 484

²⁴⁹ Jan NEPLACH, *Stručné sepsání kroniky římské a české*, in. *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 549-550

²⁵⁰ Jan NEPLACH, *Stručné sepsání kroniky římské a české*, in. *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 550; Jan NEPLACH, *Neplacha, opata opatovského, krátká kronika římská a česká*, in. FRB III, Praha 1882, s. 484

samotná kronika končí. Do dnešní doby se ovšem nedochovaly další listy této kroniky, na nichž byla patrně zachycena větší část vlády Karla IV.²⁵¹

Život ctihodného Arnošta, prvního arcibiskupa kostela pražského

Autorem překladu tohoto životopisu je kněz a děkan vyšehradské kapituly Vilém z Hasenburka, který pravděpodobně zemřel roku 1370. Původním autorem životopisu je děkan vyšehradské kapituly Vilém z Lestkova, který sepsal toto dílo krátce po Arnošově smrti, tedy po roce 1364.²⁵² Originál životopisu byl vydán jako příloha pro tzv. *Mariale Arnesti*²⁵³, ovšem nachází se také ve starých letopisech českých, které se nachází jakožto rukopis R ve vřatislavské knihovně.²⁵⁴

Originál Viléma z Lestkova se stejně jako překlad Viléma z Hasenburka věnuje zpočátku oslavě Arnošovy osobnosti, jako tomu je například v této větě: *Neboť on jako hvězda uprostřed mraku stkvělými paprsky života i učenosti zářil, a bděje bedlivě nad svěřeným sobě stádem nejen učil je kráčet cestou pravdy, než chránil je též bludů a chyb, do nichž částečně upadávalo, s opatrnou bedlivostí.*²⁵⁵ Zároveň se od samotného úvodu životopisu objevuje dvojjazyčný text, kdy je celý životopis rozvrstven tak, že na levé straně se nachází latinský text a na pravé straně doslovný český překlad. Jako příklad může posloužit věta o Arnošově tělesném vzhledu: *Erat autem idem Arnestus vir longe stature venusta facie omnique morum peditus honestate.*²⁵⁶ Vilém z Lestkova se zmiňuje stejně jako Vilém z Hasenburka o Arnošově zvyku, kdy předcítal se svými kaplany, preláty a kněžími obřady z mešní knihy, a že odříkával modlitby k blahoslavené Panně.²⁵⁷ V životopise Viléma z Hasenburka je také zmíněn rok 1344, kdy Arnošt z Pardubic získal arcibiskupské pallium po povýšení pražského kostela na metropolitní kostel.²⁵⁸

²⁵¹ BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny země Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 1999, s. 203-204

²⁵² *Biografický slovník českých zemí I*, Praha 2004, s. 124-125

²⁵³ Jedná se o rukopis, který patří mezi významné pro dějiny českého miniaturního malířství, a který byl odkázán pražskému kostelu proboštem Janem z Kolovrat. Srov. Max DVOŘÁK, *Mariale Arnesti*, in: *Český časopis historický* 7 (4), Praha 1901, s. 451

²⁵⁴ CHALOUPECKÝ, Václav, *Arnošt z Pardubic. první arcibiskup Pražský*, Praha 1946, s. 159

²⁵⁵ *Život Arnošta, arcibiskupa pražského*, in: FRB I, Praha 1873, s. 387

²⁵⁶ Překlad: *I byl též Arnošt muž vysoké postavy, příjemného vzezření a zdobený mravy vesměs počestnými*. Srov. Vilém z HASENBURKA, *Život ctihodného Arnošta, prvního arcibiskupa kostela Pražského*, Praha 1994, s. 9

²⁵⁷ *Život Arnošta, arcibiskupa pražského*, in: FRB I, Praha 1873, s. 389

²⁵⁸ Vilém z HASENBURKA, *Život ctihodného Arnošta, prvního arcibiskupa kostela Pražského*, Praha 1994, s. 13

V originální verzi životopisu se autor zmiňuje sám o sobě, jelikož v dané pasáži životopisu zdůrazňuje, že všechny poznatky o Arnoštovi získával sám.²⁵⁹ V obou verzích životopisu se autoři zmiňují velmi podrobně o Arnoštově smrti a jeho posmrtné památce. V závěru obou verzí Arnoštova životopisu se rovněž nachází Arnoštovo zázračné vidění, které sepsal sám Arnošt z Pardubic.²⁶⁰

²⁵⁹ *Život Arnošta, arcibiskupa pražského*, in: FRB I, Praha 1873, s. 396

²⁶⁰ Vilém z HASENBURKA, *Život ctihodného Arnošta, prvního arcibiskupa kostela Pražského*, Praha 1994, s. 39

Život Arnošta z Pardubic podle Valentina Krautwalda

Latinský životopis prvního pražského arcibiskupa nepřináší téměř žádné nové historické poznatky o Arnoštově životě, ovšem představuje ho jako mimořádnou osobnost. Autor životopisu čerpal z obou životopisů Arnošta z Pardubic, z kroniky Jana Marignoly, z legendy Karla IV. o svatém Václavu a z kroniky polských knížat.²⁶¹ V tomto životopisu se nachází například kapitola o zákazu *ordálů* (božích soudů), který Arnošt nařídil, dále zpráva o vyhnání kajícníků²⁶², a také zmínka z Marignolovy kroniky o zázraku s prstem svatého Mikuláše, kterého byl Arnošt svědkem. Jako příhodnou ukázkou role arcibiskupa Arnošta na dvoře Karla IV. lze označit úryvek z jeho latinských okrajových zápisů: „*Rád navštěvuji kostely a modlím se a ulevuji nemocným, ukřižovaného poslouchám v posteli s nikým neležící, dávám almužnu a často blahoslavenou pannu pozdravím se slzami, přicházím ke zpovědi a od démona mě Maria vysvobozuje.*“²⁶³

Vlastní životopis Karla IV.

Toto autobiografické dílo o Karlových zážitcích z mládí ve Francii a Itálii a o počátcích jeho pobytu v Čechách včetně kapitoly o jeho římské korunovaci roku 1346, sepsal Karel IV. ve snaze dát mladému kralovici Václavovi určitý životní vzor.²⁶⁴ V žádném z 20 kapitol životopisu se ovšem nenachází zmínka o některém českém biskupovi či arcibiskupovi Karlovy doby. Karel se spíše zmiňuje o jiných svých blízkých osobách, jako je tomu například zde: „*Toho času jsme učinili svého kancléře Mikuláše, rodem z Brna, biskupem tridentským; brixenským pak Matěje, kaplana mého bratra, poněvadž obě biskupství byla tehdy uprázdněna.*“²⁶⁵

²⁶¹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka (edd.), *Život Arnošta z Pardubic podle Valentina Crautwalda*, Pardubice 1997, s. 13-15

²⁶² Jednalo se o skupinu zvláštních mužů z Německa, kteří sami sebe na veřejnosti bičovali důtkami, vzájemně si svěřovali své hříchy a ukládali pokání, a kteří kázali lidu. V tehdejší době se jim říkalo flagelanti. Srov. MEDEK, Václav, *Cesta české a moravské církve staletími*, Praha 1982, s. 80

²⁶³ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka (edd.), *Život Arnošta z Pardubic podle Valentina Crautwalda*, Pardubice 1997, s. 114

²⁶⁴ *Život císaře Karla IV.*, in: FRB III, Praha 1882, s. 336-337

²⁶⁵ KAREL IV., *Vlastní životopis*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 30

6. CÍRKEVNÍ HODNOSTÁŘI A MECENÁT

Vedle církevního působení a činnosti ve prospěch panovníka Karla IV. zmiňuje narativní prameny velmi často také donátorské aktivity sledovaných prelátů. Jejich mecenát nemůže proto zůstat stranou neboť má zásadní podíl na historickou paměť nejen ve prospěch svých zakladatelů, ale rovněž i kulturního dědictví naší středověké epochy. Mecenátem se ve středověku rozuměla podpora umění, zakladatelské aktivity, vybavení dodnes ve většině dochovaných památek, či zhotovení literárních a jiných děl.²⁶⁶

Mecenát Jana IV. z Dražic

Ve sledované chronologii se nejprve jedná o mecenát pražského biskupa Jana IV. z Dražic, který skýtá nejednu zajímavou skutečnost, důležitou pro církevní vývoj českých zemí. Právě Jan IV. z Dražic totiž roku 1333 založil první plně biskupský klášter v Čechách, konkrétně augustiniánskou kanonii v Roudnici nad Labem, a to při příležitosti pozvání řádu augustiniánů do Čech.²⁶⁷ Tento klášter Jan IV. bohatě vybavil svými knihami ze své cesty k papežské kurii do Avignonu. Knihovna v roudnickém klášteře tedy působila jako institucionální knihovna.²⁶⁸ Volba řádu augustiniánů nebyla náhodná, jelikož se nejednalo o rozdílný od cisterciáků o centralizovaný řád a biskup-zakladatel mohl nad svou novou fundací uplatňovat i vizitační dohled, tudíž mohl daný klášter kontrolovat z hlediska hospodaření či duchovní činnosti.²⁶⁹ Pro roudnický klášter rovněž Jan IV. vytvořil nařízení, podle něhož se měli do kláštera přijímat pouze synové českých rodičů. Toto nařízení bylo zrušeno až roku 1349 Arnoštem z Pardubic.²⁷⁰

Janovým přičiněním rovněž byly položeny základy oficialátu (církevního soudu), který fungoval jako soudní dvůr a kancelář pro administrativně správní

²⁶⁶ K umění doby Karlovy srov. zejména: BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 2003; BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 2003; DURDÍK, Tomáš, *České královské hrady doby lucemburské*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012; ŠIMŮNEK, Robert, *Královská města*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012; BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016

²⁶⁷ ŠMAHEL, František – NODL, Martin (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002, s. 156

²⁶⁸ BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016, s. 22-31

²⁶⁹ PAPAJÍK, David – SOMER, Tomáš, *Albert ze Šternberka. Arcibiskup, zakladatel, mecenáš a diplomat doby Karla IV.*, Praha 2021, s. 268

²⁷⁰ ŽŮREK, Václav, *Karel IV. Portrét středověkého vládce*, Praha 2018, s. 166

záležitosti diecéze.²⁷¹ Po Janově návratu z Avignonu se vytvořilo vysoce kulturní prostředí na biskupském dvoře v Roudnici i v Praze. Tak například v augustiniánských kanoniích se ozývaly hlasy po vnitřní hluboké zbožnosti, označované jako *devotio moderna*.²⁷² Biskup Jan IV. je také znám jako obdivovatel sv. Ludmily, ale zasloužil se též o rozšíření kultu sv. Marty. Sv. Martu připomíná i sekvence (recitovaný biblický text), kterou Jan IV. nechal zapsat do svého Dražického rukopisu.²⁷³ Podle kroniky Františka Pražského rovněž Jan IV. pořídil roku 1329 náhrobek pro sv. Vojtěcha do svatovítské baziliky. Podle popisu šlo o bohatě zdobenou baldachýnovou architekturu, ovšem tento náhrobek se do dnešní doby nedochoval.²⁷⁴ Co se týče baziliky sv. Víta, Jan IV. pro ni nechal také zhotovit nové oltáře, které se ovšem vlivem gotické přestavby nedochovaly.²⁷⁵ Jan IV. rovněž vybudoval biskupský dvůr v Praze, který ozdobil kamennou věží a kaplí, do které umístil busty svých předchůdců (pražských biskupů). Poté roku 1336 postavil na Pražském hradě kapli sv. Marty, kterou si vybral za místo svého pohřbení, a také špitál pro chudé v Roudnici.²⁷⁶ Jan nechal vystavět kostely také jinde, o čemž svědčí následovně kronika Františka Pražského²⁷⁷: „*Ecclesias quoque plures in sua diocesi et precipue in episcopatu construxit, municiones ac varia commoda et edificia instaurando*.“²⁷⁸ O jeho pořízení náhrobku pro sv. Vojtěcha do baziliky sv. Víta pojednává stejná kronika takto²⁷⁹: „*Porro plena fruens adhuc sospitate mandavit fieri et procurari thumbam sanctum Adalberti in ecclesia Pragensi de auro et argento decenti et sumptuoso opere ymaginibus diversis et sculpturis artificialibus mirifíce decoratam*.“²⁸⁰

²⁷¹ BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 2003, s. 66

²⁷² ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 194

²⁷³ BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 2003, s. 182

²⁷⁴ František PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987, s. 135; BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 2003, s. 217-218

²⁷⁵ BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 2003, s. 72

²⁷⁶ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 195-196

²⁷⁷ *Kronika Františka Pražského*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 368

²⁷⁸ Překlad: *Vystavěl též mnoho kostelů ve své diecézi a zvláště na biskupských statcích, a obnovoval tvrze i rozličné obytné budovy a hospodářská stavení*. Srov. František, PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 73

²⁷⁹ *Kronika Františka Pražského*, in: FRB IV, Praha 1884, s. 436

²⁸⁰ Překlad: *Navíc, zatímco se těšil své plné bezpečnosti, nařídil, aby byl vyroben a pořízen náhrobek sv. Vojtěcha v pražském kostele, rozměrné a přepychové dílo ze zlata a stříbra, nádherně zdobené uměleckými obrazy a řezbami*. Srov. František, PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 135

Mecenát Arnošta z Pardubic

Arnošt z Pardubic založil tři kláštery augustiniánů kanovníků, a to roku 1349 v Jaroměři, 1350 v Kladsku a 1362 v Rokycanech. Všechna tato založení dosáhla papežského potvrzení, a například v kladském klášteře byla Arnoštem založena tzv. matura²⁸¹, ke které Arnošt ustanovil a hmotně zabezpečil jednoho johanitského kněze a 4 zpěváky.²⁸² Pozoruhodná je také ta skutečnost, že se Arnošt z Pardubic společně s Karlem IV. zasloužil o věnování vzácného relikviáře s ostatky svatých, a to rodu Rožmberků. Tento relikviář posléze roku 1354 věnovala Kateřina z Rožmberka, vdova po Petru I. z Rožmberka, cisterckému klášteru ve Vyšším Brodě.²⁸³ O jeho dalších založeních vypovídá také následující pasáž v jeho životopise: „*Týž vystavěl znova všechny tvrze svého arcibiskupství, které velikým stářím se sesuly, v Příbrami pak jednu novou, Městečka kostela svého, totiž Český Brod, Horšův Týn a Roudnici opevnil zděmi, mnoho rybníků, zvláště v Kyji, Rokycanech...*“²⁸⁴

Arnošt z Pardubic patřil také vedle Jana Očka z Vlašimi, Jana ze Středy či Karla IV. k objednavatelům uměleckých děl.²⁸⁵ Nejvýznamnějšími knihami, které byly na Arnoštův podnět poríženy pro augustiniánské kláštery a pro chrám sv. Víta v letech 1363-1364 (např. *Vyšehradský antifonář* či *Mariale Arnesti*).²⁸⁶ K významným uměleckým dílům doby Arnošta z Pardubic patří také tabulový obraz *Madona kladská*, objednaný a darovaný Arnoštem pro klášter v Kladsku. Sám pražský arcibiskup je na obraze zachycen jako klečící postava před trůnem Panny Marie.²⁸⁷ Pro Arnošta z Pardubic byl také porízen skvostný antifonář a graduál (zpěvníky), a také kancionál (soubor duchovních písní), ozdobený miniaturami Arnoštova obrazu a znaku.²⁸⁸

²⁸¹ Jednalo se o „věčnou mši“ ke cti Panny Marie, před níž a po kompletaci se měla zpívat antifona *Salve Regina* (Zdravas, Královno) s příslušnou modlitbou. Srov. ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 270-271

²⁸² ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 270-271

²⁸³ CHARVÁTOVÁ, Kateřina, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách (1142-1420)*, Praha 2002, s. 19

²⁸⁴ Vilém z HASENBURKA, *Život ctihodného Arnošta, prvního arcibiskupa Pražského*, Praha 1994, s. 27

²⁸⁵ BOBKOVÁ, Lenka – HOLÁ, Mlada, *Lesk královského majestátu ve středověku*, Praha – Litomyšl 2005, s. 259

²⁸⁶ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 277

²⁸⁷ CHALOUPECKÝ, VÁCLAV, *Arnošt z Pardubic. První arcibiskup pražský*, Praha 1946, s. 51

²⁸⁸ KADLEC, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin*, Sv. 1, Praha 1991, s. 199

Mecenát Jana Očka z Vlašimi

Jan Očko z Vlašimi založil například novou kapli v městském paláci v Praze, která byla ozdobena portréty pražských biskupů.²⁸⁹ Jeho významný podíl na zakládání církevních staveb je také patrný kupříkladu při obřadu, který roku 1357 sloužil při příležitosti položení základního kamene skalického opatství. Tohoto obřadu se účastnil mimo jiné také císař Karel IV.²⁹⁰ Roku 1364 Jan Očko z Vlašimi založil špitál Panny Marie Pokorné pod Vyšehradem, který byl určen pro chudé muže a ženy.²⁹¹ O tomto založení svědčí kronika Beneše Krabice z Weitmile následovně: „*Tento důstojný otec ještě před svým již zmíněným povýšením také založil špitál pro chudé muže a ženy, totiž pro ty, kteří kdysi byli bohatí a vážení...*“²⁹² Na biskupském dvoře v Roudnici také Jan Očko dokončil stavbu arcibiskupského paláce, která byla započata Janem IV. z Dražic, a potvrdil městu jeho práva. Tyto práva poté rozšířil i na novou městskou čtvrť, kterou založil roku 1370.²⁹³

Jan Očko z Vlašimi byl stejně jako Arnošt z Pardubic donátorem (podporovatelem) dílčích uměleckých děl. Beneš Krabice z Weitmile vypráví o Janových činnostech ohledně svěcení uměleckých děl takto: „*Léta Páně 1365..., ctihodný otec pan Jan, arcibiskup pražský, jenž přijal arcibiskupské pallium, vysvětil v Pražském kostele dva oltáře, totiž svatého Víta a svaté Marie v novém chóru pražském. V neděli po svátku Očišťování vysvětil větší kapli ve věži hradu Karlštejna.*“²⁹⁴ Před rokem 1371 byl pro kapli roudnického paláce pořízen také dnes slavný tzv. *Votivní obraz Jana Očka z Vlašimi*. Na tomto obraze se nachází Panna Marie, šestice zemských patronů a trojí portrét Karla IV., jeho syna Václava a arcibiskupa Jana Očka, který je zachycen z profilu, tedy ze strany.²⁹⁵ Votivní obraz má výrazně reprezentativní charakter a je na něm vyjádřen dobový harmonický vztah světské moci, reprezentované Karlem IV a Václavem IV., a duchovní moci, kterou zde

²⁸⁹ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 2003, s. 478

²⁹⁰ CHARVÁTOVÁ, Kateřina, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách (1142-1420)*, Praha 2002, s. 269

²⁹¹ KOTOUS, Jan – NECHVÁTAL, Bořivoj a kol., *Královský Vyšehrad IV. Sborník příspěvků ze semináře 940 let Královské kolegiální kapituly sv. Petra a Pavla na Vyšehradě*, Praha 2012, s. 190

²⁹² Beneš KRABICE Z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 236

²⁹³ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 288

²⁹⁴ Beneš KRABICE Z WEITMILE, *Kronika Pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987, s. 237

²⁹⁵ BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 2003, s. 251

zastupuje Jan Očko z Vlašimi.²⁹⁶ Těsně po roce 1374 také pochází Janova objednávka svého náhrobku, který byl vytvořen v parlářovské huti, a který ozdobil kapli sv. Václava ve svatovítské katedrále.²⁹⁷ Za působení Jana Očka z Vlašimi rovněž vznikl nádherný kostel kapituly u Všech svatých v Praze, a zřejmě také objednávka obrazu Panny Marie Pokorné-Vyšehradské pro již neexistující kostel Pokory Panny Marie, který Jan Očko založil.²⁹⁸

Mecenát Jana ze Středy

Jan ze Středy byl zejména aktivním překladatelem latinských děl do němčiny, což dokládají jeho překlady mnoha modliteb, spisu sv. Augustina s názvem *Soliloquia*²⁹⁹ či překlad životopisu sv. Jeronýma. Jan je tedy považován za významného přenašeče německy psané literatury na dvůr Karla IV.³⁰⁰ Na konci 50. let 14. století byl z daru Jana ze Středy zakoupen dům Matěje od Věže, který stál na Starém Městě, a který byl používán jako prostor pro výuku Fakulty svobodných umění Karlovy univerzity.³⁰¹ Tento dům sloužil ovšem také jako sídlo celé univerzity, a proto bylo nutno vyučovat především na půdě jednotlivých řádů nebo při pražských kostelech.³⁰² Zmínit je možné i to, že je známá rovněž i jeho knihovna, která obsahovala 36 děl, z nichž nejvýznamnější byl například životopis Karla Velikého či publikace od Senecy či Livia. Je zde doložen i nejstarší výskyt děl italského básníka Danta Alighieriho na sever od Alp.³⁰³

Jan ze Středy působil také v literární sféře, a to díky svým objednávkám významných právnických či náboženských knih, z nichž nejvýznamnější jsou například latinský *Život sv. Václava*, sbírky tzv. formulářů či *Mariánské hymny*. Díky jeho úsilí o pěstování křesťanského humanismu vznikl také jeho *Život sv. Jeronýma*, který byl

²⁹⁶ Podle BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 2003, s. 251

²⁹⁷ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Pražští biskupové za vlády Lucemburků Jana a Karla*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 201; BOBKOVÁ, Lenka – HOLÁ, Mlada, *Lesk královského majestátu ve středověku*, Praha – Litomyšl 2005, s. 260-263

²⁹⁸ BOBKOVÁ, Lenka – HOLÁ, Mlada, *Lesk královského majestátu ve středověku*, Praha – Litomyšl 2005, s. 260

²⁹⁹ Překlad: *Samohlasy duše s Bohem*. Tento spis je považován za dílo sv. Augustina z let 386-387 n. l. a je formou vnitřního dialogu, ve kterém jsou kladeny otázky, kde probíhají diskuse, a kde jsou poskytovány odpovědi vedoucí k sebepoznání. Srov. BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016, s. 59

³⁰⁰ ŽŮREK, Václav, *Karel IV. Portrét středověkého vládce*, Praha 2018, s. 159

³⁰¹ BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 2003, s. 157

³⁰² BOBKOVÁ, Lenka – HOLÁ, Mlada, *Lesk královského majestátu ve středověku*, Praha – Litomyšl 2005, s. 225

³⁰³ BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016, s. 19

přeložen do němčiny a češtiny.³⁰⁴ Roku 1365 Jan ze Středy rovněž získal titul hraběte České královské kaple, kterým se zasloužil o setkání s malíři pražského malířského cechu a výtvarníky liturgických rukopisů. Právě díky jejich práci vznikl již opakovaně citovaný cestovní breviář *Liber viaticus* s mnoha iluminacemi, *Liber pontificalis*, a také *olomoucký misál*, který měl také funkci breviáře.³⁰⁵

Ani v zakládání klášterů nebyl Jan ze Středy oproti svým předchůdcům pozadu. Spolu s jinými humanisty totiž projevoval zvláštní přízeň oběma větvím augustiniánského řádu (augustiniáni-kanovníci a augustiniáni-poustevníci), a jakožto litomyšlský biskup usadil roku 1378 obě větve řádu v Tržku u Litomyšle.³⁰⁶ Dále také po svém návratu do Čech z Norimberka Jan ze Středy založil mezi lety 1355 a 1356 v Litomyšli klášter řádu augustiniánů-poustevníků.³⁰⁷

Mecenát Alberta ze Šternberka

Jednou z největších fundací, kterou se Albert ze Šternberka zapsal do dějin, bylo založení kláštera augustiniánů-kanovníků ve Šternberku, jehož zakládací listina je datována do 4. března 1371. Klášter byl zasvěcen Panně Marii, čemuž odpovídaly i klášterní pečeti.³⁰⁸ Právě od roku 1371 tedy řád augustiniánů začal působit ve Šternberku, čímž se přidali k ostatním příslušníkům tohoto řádu, působících díky Janovi IV. z Dražic a Arnoštovi z Pardubic v Čechách.³⁰⁹ S osobou Alberta ze Šternberka se setkáváme také ve spojitosti se založením kláštera řádu kartuziánů v Tržku roku 1378, který byl nakonec roku 1397 přenesen kvůli nedostatečnému zabezpečení do Dolan na Moravě.³¹⁰

S Albertem ze Šternberka jsou spojené i četné umělecké památky, například přenosný oltář, vyrobený roku 1375. Tento oltář se do dnešní doby téměř nedochoval, ovšem jeho horní deska je dodnes uložena v muzeu kláštera v rakouském městě Admont.³¹¹ Další uměleckou památkou, spojenou s Albertem, je jeho pontifikál, tedy

³⁰⁴ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 329-330

³⁰⁵ MEDEK, Václav, *Cesta české a moravské církve staletími*, Praha 1982, s. 128

³⁰⁶ ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007, s. 331

³⁰⁷ BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016, s. 55

³⁰⁸ PAPAŽÍK, David – SOMER, Tomáš, *Albert ze Šternberka. Arcibiskup, zakladatel, mecenáš a diplomat doby Karla IV.*, Praha 2021, s. 267-274

³⁰⁹ BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 2003, s. 76-77

³¹⁰ ŠMAHEL, František – NODL, Martin (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002, s. 156

³¹¹ PAPAŽÍK, David – SOMER, Tomáš, *Albert ze Šternberka. Arcibiskup, zakladatel, mecenáš a diplomat doby Karla IV.*, Praha 2021, s. 291

liturgická kniha, která je vyzdobena výtvarným barevným doprovodem. Například je zde zobrazen biskup Albert, který světlí přenosný oltář, či portrét Karla IV. se svým rádcem Albertem ze Šternberka.³¹² Mezi Albertova další umělecká díla patří *Liber viaticus*, který se do dnešní doby nedochoval, a také dvousvazková Bible, která zůstala z hlediska její výzdoby nedokončená. Pontifikál a dvousvazková Bible byly dílem tzv. Mistra Šternberských rukopisů.³¹³ S Albertem je spojena také socha Šternberské madony, která je označována jako jedno z nejznámějších děl českého gotického umění, a která vznikla pravděpodobně mezi lety 1380-1390 jakožto dar šternberskému klášteru.³¹⁴

³¹² ŽŮREK, Václav, *Karel IV. Portrét středověkého vládce*, Praha 2018, s. 130

³¹³ BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016, s. 234

³¹⁴ PAPAŽÍK, David – SOMER, Tomáš, *Albert ze Šternberka. Arcibiskup, zakladatel, mecenáš a diplomat doby Karla IV.*, Praha 2021, s. 295-312

7. ZÁVĚR

Závěrem této bakalářské práce o biskupech a arcibiskupech na dvoře Karla IV. optikou vyprávěcích pramenů je nutno vyzdvihnout zjištěné poznatky, které odpovídají na otázky stanovené v úvodu a metodice práce jako obsah zadání bakalářské práce.

Po představení úvodu a metodiky práce byla ve druhé kapitole nejprve načrtnuta podoba církevní správy a aktivit biskupů a arcibiskupů za vlády Karla IV. Následně se jako výchozím bodem při práci s poznáním role zvolených osobností stala nejprve jejich identifikace, jinak řečeno sumarizace biografických údajů, a to za využití metody tzv. prosopografie. Proto byl život sledovaných postav shrnut do několika kategorií, a to od narození a znalostí původu, rodiny, vzdělání, kariéry až po jejich úmrtí. Snesené výsledky v podobě získaných informací se staly základem pro srovnávání se zprávami, které o nich zanechaly vyprávěcí prameny popisované doby.

Dále se bakalářská práce zabývala analýzou kronik a životopisů doby Karla IV. Zde se jako klíčové ukázalo zjištění, že narativní prameny tehdejší doby poskytují obrazy církevních postav veskrze v kladném duchu, tudíž nikde nelze nalézt žádná zmínka o jejich neúspěších či špatných rozhodnutích. Narativní prameny, zvláště pak sledované kroniky a životopisy, mají často tendenční povahu vyprávění, tedy ať už chválí, nebo zamlčují. Výpovědi narativních pramenů jsou tak vždy jen částečným obrazem o církevních postavách a době, tudíž se jedná pouze o částečné poznání reality, tudíž se s jistotou nedá říct, zda jsou relevantní či zavádějící. Ne všechny narativní prameny ovšem poskytují dostatečný obraz života a činů církevních hodnostářů doby Karla IV. Výjimkou zde jsou životopisy (*Vita Caroli* či *Životopis Arnošta z Pardubic*). Obecně asi nejvíce informací pak kronikáři doby Karlovy zanechali o první arcibiskupovi Arnoštovi z Pardubic. Na druhém místě následují Jan Očko z Vlašimi a Jan IV. z Dražic. Současně lze také konstatovat, že zprávy se týkají nejen činnosti na dvoře, nebo ve prospěch Karla IV. a jeho diplomacie, ale vyzdvihují zakladatelství a donátorství či péči o věřící a křesťanství v zemi. Přesto tedy, že výpovědi narativních pramenů jsou kvantitativně i kvalitativně různorodé, mají kroniky a životopisy v naší historiografii a rovněž i kolektivní paměti, resp. dobovém mínění o popisovaných církevních postavách, klíčové místo. Na základě těchto závěrů byly poznatky z pramenů srovnávány se stavem znalostí i z hlediska dosavadní odborné literatury. V předkládané práci byly citovány zvláště ty závěry, které poukázaly na klíčové role vybraných prelátů po boku panovníka a na jeho dvoře, kde působili často jako rádci, diplomaté či

vychovatelé. Ostatně i tato skutečnost je právě často zmiňována a vyzdvižována v dobových kronikách.

V poslední kapitole práce byl poté zohledněn stav znalostí o celospolečenském dopadu činnosti vybraných církevních hodnostářů, a to na základě jejich doloženého a známého mecenátu či fundací. Jedná se přitom o celou řadu památek stavební, hmotné či písemné povahy, kterou jsou dodnes součástí kulturního dědictví. Uvedené poznatky je proto možné velmi dobře využít v rámci výsledků studia *Prezentace a ochrany kulturního dědictví*, a to zvláště s přihlédnutím k církevním památkám a významu sledovaných církevních hodnostářů v českém středověku.

8. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

8.1. PRAMENY

Internetové databáze:

Sources Online CMS - <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php>

[online]. Dostupné z: https://www.genebase.cz/dv/term/KK_termíny.html

Tištěné edice:

Vilém z HASENBURKA, *Život ctihodného Arnošta, prvního arcibiskupa kostela Pražského*, Praha 1994

KAREL IV., *Vlastní životopis*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987

Beneš KRABICE z WEITMILE, *Kronika pražského kostela*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987

Jan MARIGNOLA, *Kronika česká*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987

Jan NEPLACH, *Neplacha, opata opatovského, krátká kronika římská a česká*, in: FRB III, Praha 1882

Jan NEPLACH, *Stručné sepsání kroniky římské a české*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987

František PRAŽSKÝ, *Kronika*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987

Přibík PULKAVA z RADENÍNA, *Kronika česká*, in: *Kroniky doby Karla IV.*, ed. Marie Bláhová, Praha 1987

Petr, ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika*, in: FRB IV, Praha 1884

Petr, ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika (Chronicon aulae regiae)*, Praha 1976

Život císaře Karla IV., in: FRB III, Praha 1882

Kronika Jana z Marignoly, in: FRB III, Praha 1882

Kronika Františka Pražského, in: FRB IV, Praha 1884

Kronika Beneše z Weitmile, in: FRB IV, Praha 1884

Kronika Pulkavova, in: FRB V, Praha 1893

Pohřební řeč nad Karlem IV., in: FRB III, Praha 1882

Život Arnošta, arcibiskupa pražského, in: FRB I, Praha 1873

8.2. LITERATURA

- AUGUSTA, Pavel, *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*, Praha 1999
- BERAN, Zdeněk, *Landfrýdní hnutí v zemích České koruny*, Hradec Králové 2014
- BLÁHOVÁ, Marie (edd.), *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987
- BOBKOVÁ, Lenka, *Koruna království českého za vlády Lucemburků*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012
- BOBKOVÁ, Lenka, *Lucembursko-přemyslovský dědic Českého království Karel IV.*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012
- BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa*, Praha-Litomyšl 1999
- BOBKOVÁ, Lenka – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IVb*, Praha-Litomyšl 1999
- BOBKOVÁ, Lenka – HOLÁ, Mlada, *Lesk královského majestátu ve středověku*, Litomyšl 2005
- BOBKOVÁ, Lenka – ŽALUD, Zdeněk, *Dvůr Karla IV.*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012
- BRODSKÝ, Pavel (edd.), *Liber viaticus Jana ze Středy*, Praha 2016
- ČECHURA, Jaroslav, *České země v letech 1310-1378. Lucemburkové na českém trůně I*, Praha 1999
- DANĚHELKA, Jiří (edd.), *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila: vydání textu a veškerého textového materiálu*, Díl 1 a 2., Praha 1988
- DURDÍK, Tomáš, *České královské hrady doby lucemburské*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012
- DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana a kol., *Dvory a rezidence ve středověku I*, Praha 2006
- DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, *Královský dvůr Václava II.*, České Budějovice 2011
- DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, *K pojetí dobré vlády v Kronice zbraslavské*, in: *Za zdmi kláštera. Cisterciáci v českých dějinách*, České Budějovice 2010, s. 82-97
- DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, *Familiars regis, Duchovenstvo na dvoře krále Václava II.*, in: *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*, Praha 2007
- Max DVOŘÁK, *Mariale Arnesti*, in: *Český časopis historický 7 (4)*, Praha 1901
- FIALA, Zdeněk – ČECHOVÁ, Gabriela, *Předhusitské Čechy: Český stát pod vládou Lucemburků 1310-1419*, Praha 1978
- Jaroslav GOLL, *Cesta Arnošta z Pardubic na Litvu*, in: *Český časopis historický 1*, Praha 1895

- HALADA, Jan – PECHÁNEK, Miroslav, *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti a zajímavosti*, Praha 1992
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Biskup Jan IV. z Dražic (1301-1343)*, Praha 1991
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic: arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2007
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Církevní politika Karla IV.*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Litomyšlské biskupství*, in: *Litomyšl. duchovní tvář českého města*, Praha 1994
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Počátky avignonského papežství a české země*, Praha 2014
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Pražské synody a koncily předhusitské doby*, 1. vyd., Praha 2002
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Pražští biskupové za vlády Lucemburků Jana a Karla*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012
- Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Pronikání kuriálního centralismu do českých zemí*, in: *Český časopis historický* 88, Praha 1990
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Svět české středověké církve*, Praha 2010
- Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Synody v pražské diecézi v letech 1349-1419*, in: *Československý časopis historický* 18 [68], č. 1, Praha 1970
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské*, Praha 1972
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka (edd.), *Život Arnošta z Pardubic podle Valentina Crautwalda*, Pardubice 1997
- HONZÍKOVÁ, Milena, *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila 3. Staročeská kronika tak řečeného Dalimila v kontextu středověké historiografie latinského kulturního okruhu a její pramenná hodnota*, Praha 1995
- HRABÁK, Josef – MUKAŘOVSKÝ, Jan, *Dějiny české literatury I. Starší česká literatura*, Praha 1959
- HRDINA, Jan – MAŘÍKOVÁ, Martina, *Kapituly v zemích Koruny české a v Uhrách ve středověku*, Praha 2011
- CHALOUPECKÝ, Václav, *Arnošt z Pardubic. první arcibiskup Pražský*, Praha 1946
- Václav CHALOUPECKÝ, *K dějinám Valdenských v Čechách před hnutím husitským*, in: *Český časopis historický* 31, Praha 1925
- CHARVÁTOVÁ, Kateřina, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 2. Kláštery, založené ve 13. a 14. století*, Praha 2002
- CHARVÁTOVÁ, Kateřina, *Václav II. Král český a polský*, Praha 2007

- JANÁČEK, Josef – LOUDA, Jiří, *České erby*, Praha 1988
- JUŘÍK, Pavel, Šternberkové. *Panský rod v Čechách a na Moravě*, Praha 2013
- KADLEC, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin*, Sv. 1, Praha 1991
- KAVKA, František, *Karel IV. Historie života velkého vladaře*, Praha 1998
- KAVKA, František, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378). Země České koruny, rodová, říšská a evropská politika. I. díl (1355-1364)*, Praha 1993
- KAVKA, František – FOLVARSKÁ-ROSEOVÁ, Klára, *Život na dvoře Karla IV.*, Praha 1993
- Pavel KRAFL, *Synody olomoucké diecéze*, in: *Český časopis historický* 94, Praha 1996
- MEDEK, Václav, *Cesta české a moravské církve staletími*, Praha 1982
- MEDEK, Václav – ŽOHA, Jaroslav, *Dějiny olomoucké arcidiecéze: osudy moravské církve do konce 14. věku*, 1. díl, Praha 1971
- MEZNÍK, Jaroslav, *Lucemburská Morava 1310-1423*, Praha 1999
- NECHUTOVÁ, Jana, *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, Praha 2000
- OPELÍK, Jiří – FORST, Vladimír, *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*, Praha 1985-2008
- PÄTZOLD, Stefan, *Erzbischof Albrecht von Sternberg – ein Mährer in Magdeburg (1368–1371)*, in: *Mitteldeutsche Lebensbilder*, Köln 2002
- PAPAJÍK, David – SOMER, Tomáš, *Albert ze Šternberka. Arcibiskup, zakladatel, mecenáš a diplomat doby Karla IV.*, Praha 2021
- PAVEL, Jakub (ed.), *Vita Caroli: Vlastní životopis*, Praha 1970
- PODLAHA, Antonín, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum, aliorumque, praelatorum et canonicorum S. Metropolitanae Ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora*, Praha 1912
- POLC, Jaroslav V. - KEJŘ, Jiří, *Maiestas Carolina v dochovaných rukopisech*, in: *Studie o rukopisech = Studien über Handschriften = Etudes codicologiques*, sv. 17, Praha 1978
- RIECKENBERG, Hans Jürgen, *Johann von Neumarkt*, in: *Neue Deutsche Biographie Band 10*, Berlin 1974
- RIECKENBERG, Hans-Jürgen, *Zur Herkunft des Johann von Neumarkt, Kanzler Karls IV*, In: *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* Bd. 31 (1975)
- SCHAUBER, Vera – BRICHTOVÁ, Terezie a kol., *Rok se svatými*, Kostelní Vydří 1997
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze království Českého: Boleslavsko*, svazek X., Praha 1895

- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého: Kouřimsko*, svazek XV., Praha 2000
- SOUKUP, Pavel, *Václav IV. a reformní hnutí*, in: *Lucemburkové: Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012
- SPĚVÁČEK, Jiří, *Karel IV. Život a dílo (1316-1378)*, Praha 1979
- ŠIMŮNEK, Robert, *Královská města*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012
- ŠMAHEL, František – NODL, Martin (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002
- ŠŤASTNÝ, Radko, *Tajemství jména Dalimil*, Praha 1991
- ŠUSTA, Josef, *České dějiny, Dílu II. část 2: Král cizinec*, Praha 1939
- ZLÁMAL, Bohumil, *Průručka českých církevních dějin III. Doba gotické katolicity (1200-1400)*, Olomouc 2007
- ŽEMLIČKA, Josef a kol., *Století posledních Přemyslovců. Český stát a společnost ve 13. století*, Praha 1986
- ŽŮREK, Václav, *Karel IV.: portrét středověkého vládce*, Praha 2018
- Biografický slovník českých zemí 1*, Praha 2004
- Biografický slovník českých zemí 12*, Praha 2009
- Biografický slovník českých zemí 14*, Praha 2011
- Bohemia, Ecclesia, Universitas, Sborník k osmdesátinám Jaroslavu Kadlecovi*, Praha 1991

9. PŘÍLOHY

1250-1343

1297/1305-1364

1291-1380

1310?-1380

1333-1380

Jan IV. z
Dražic

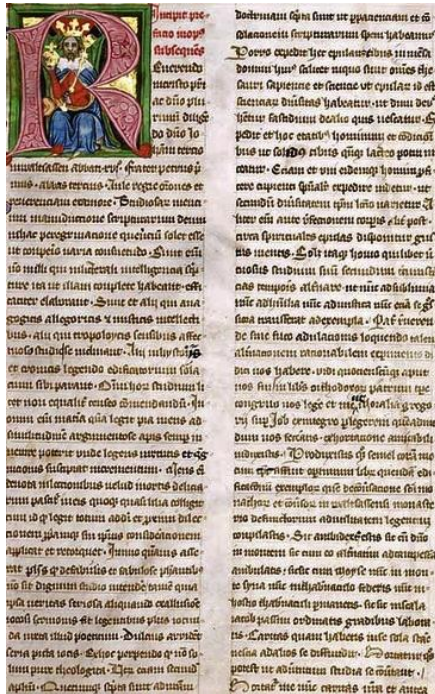
Arnošt z
Pardubic

Jan Očko z
Vlašimi

Jan IX. ze
Středy

Albert ze
Šternberka

I. Chronologické pořadí církevních hodnostářů Karlovy doby

II. Miniatura krále Václava II. ve Zbraslavské kronice

III. Votivní obraz Jana Očka z Vlašimi

IV. Zřícenina hradu Dražice

V. Zakládací listina Karlovy univerzity

VI. Bývalý klášter v Roudnici nad Labem

VII. Bývalý augustiniánský klášter ve Šternberku

VIII. Detail nedokončené výzdoby Bible Alberta Šternberka

IX. Obraz Kladská Madona

X. Ukázka z kancionálu Arnošta z Pardubic

XI. Ukázka z pontifikálu Alberta ze Šternberka

XII. Bývalý augustiniánský klášter v Litomyšli s kostelem Povýšení sv. Kříže

XIII. Tumba Jana Očka z Vlašimi v chrámu sv. Víta (Parléřovská hut')

9.1. SEZNAM VYOBRAZENÍ

s. 62 Chronologické pořadí církevních hodnostářů Karlovy doby

Miniatura krále Václava II. ve Zbraslavské kronice

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zbraslavsk%C3%A1_kronika

Votivní obraz Jana Očka z Vlašimi

Zdroj: https://sbirky.ngprague.cz/dielo/CZE:NG.O_84

Zřícenina hradu Dražice

Zdroj: <https://www.donio.cz/HradDrazice>

Zakládací listina Karlovy univerzity

Zdroj: <https://cuni.cz/UK-1391.html>

s. 63 Bývalý klášter v Roudnici nad Labem

Zdroj: <https://vltava.rozhlas.cz/zapomenuty-ostrov-klidu-byvaly-klaster-v-roudnici-nad-labem-dnes-slouzi-jako-8081344>

Bývalý augustiniánský klášter ve Šternberku

Zdroj: <https://www.hrad-sternberk.cz/cs/tipy-na-vylet/9024-byvaly-augustiniansky-klaster-sternberk>

Detail nedokončené výzdoby Bible Alberta ze Šternberka

Zdroj: <https://technologieartis.avu.cz/4gtakm-pris.html>

Obraz Kladská Madona

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kladsk%C3%A1_madona

Ukázka z kancionálu Arnošta z Pardubic

Zdroj: I. Oddělení rukopisné – Latinský kancionál Arnošta z Pardubic: "Sequentiae per circulum anni", *Soupis památek, Král. hlavní město Praha: Hradčany 2, II. díl (1903)*, str. 232-234

s. 64 Ukázka z pontifikálu Alberta ze Šternberka

Zdroj: <http://blogmoravaka.blogspot.com/2011/12/cisaruv-arcibiskup-albert-ze-sternberka.html>

Bývalý augustiniánský klášter v Litomyšli s kostelem Povýšení sv. Kříže

Zdroj: <https://www.stoplusjednicka.cz/zapomenute-ceske-biskupstvi-dieceze-v-litomysli-neprezila-husitske-valky>

Tumba Jana Očka z Vlašimi v chrámu sv. Víta (Parléřovská huť)

Zdroj: SUDEK PROJECT (fotografie Josefa Sudka – inv. č. S2628)